Пушкиным и уэрэд мыужьыхыжыр

2-нэ нап.

ЩIэныгъэм щыпхиша лъагъуэр

3-нэ нап.

«Махуэку»

3-нэ нап.

Гъуазджэм и дунейм

4-нэ нап.

ФIЫФI ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩIКIУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

1924 ГЪЭ ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКI

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КъБР-м и ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

№67 (24.349) ● 2022 гъэм мэкъуауэгъуэм (июным) и 9, махуэку ● Тхьэмахуэм щэ къыдокI ● И уасэр зы тумэнщ

«ЛИффТ»-м и лъэтеувэ

4-нэ нап.

КъБР-м и Iэтащхьэмрэ Правительствэмрэ, Парламентым я пресс-IуэхущIапIэхэм къызэрэтамкIэ

Лъэпкъ экономикэмрэ жылагъуэ шынагъуэншагъэмрэ

КъБР-м и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Казбек Правительствэм и Унэм щригъэкIуэкIащ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм шынагъуэншагъэ къыщызэгъэпэщынымкIэ зэзыгъэуIу IэнатIэмрэ Экономикэмрэ жылагъуэ шынагъуэншагъэмкIэ и советымрэ я зэIущIэ. Абы и лэжьыгъэм хэтащ КъБР-м и Парламентым и УнафэщI Егоровэ Татьянэ, КъБР-м и Правительствэм и УнафэщI Мусуков Алий, УФ-м и Президентым Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ щIыналъэм щиIэ полномочнэ лIыкIуэм и аппаратым КъБР-мкIэ и федеральнэ инспектор Васильченкэ Дмитрий, республикэм и гъэзэщIакIуэ, хабзэхъумэ IэнатIэхэм я лIыкIуэхэр, щIыналъэ администрацэхэм я Iэтащхьэхэр.

ЗЭIУЩIЭМ щытепсэлъыхьащ «Шынагъуэншэ икIи фIагъ лъагэ зиIэ гъуэгухэр», «ПсэупIэ унэхэмрэ къалэхэм я теплъэмрэ», «Экологие» лъэпкъ проектхэр ди республикэм зэрыщагъэзащIэм.

«Шынагъуэншэ икIи фIагъ лъагэ зиIэ гъуэгухэр» лъэпкъ проектым ипкъ иткIэ, Къэбэрдей-Балъкъэрым 2022 гъэм кърикубыдэу, зекIуэ мардэхэм къитIасэу, зэрагъэпэщынущ гъуэгу Iыхьэ 70. КъБР-м транспортымрэ гъуэгу хозяйствэмкIэ и министр **ДыщэкI Аслъэн** зэIущIэм кърихьэлIахэр щигъэгъуэзащ а Iуэхугъуэхэр гъэзэщIэным федеральнэ, республикэ, щIыпIэ бюджетхэм къахэкIыу сом мелардрэ ныкъуэрэ зэрыхухахам. Гъуэгухэр шынагъуэншэу щытын папщIэ, абыхэм ящыщу километр 40-м уэздыгъэхэр щыфIадзэнущ, гъуэгубгъухэм щагъэувынущ километри 5 зи кIыхьагъ гъущI хъархэр, къыхабелджылыкIынущ лъэсырызекIуэхэр гъуэгум щызэпрыкI хъуну щIыпIэ 16. Министрым къызэрыхигъэщамкIэ, республикэм и щIыналъэ псоми гъуэгу лэжьыгъэхэр мардэхэм изагъэу, пIалъэхэм къыкIэрымыхуу щокIуэкI. Бадзэуэгъуэ мазэм ирихьэлIэу а лэжьыгъэхэм я процент 80-р зэфIэкIынущ.

2022 гъэм и кIэухым ирихьэлIэу лъэпкъ проектымрэ гъуэгум ехьэлIа нэгъуэщI федеральнэ программэхэмрэ япкъ иткIэ зэпэщ ящIынущ щIыналъэ, щIыпIэ мыхьэнэ зиIэ автомобиль гъуэгу куэд. Псори зэхэту къапщтэмэ, абыхэм километри 170-м нэс я кIыхьагъщ.

КъБР-м ухуэныгъэмрэ псэупIэ-коммунальнэ хозяйствэмкIэ и министр **Бэрбэч Алим** зэIущIэм щищIа докладыр теухуауэ щытащ «ПсэупIэ унэхэмрэ къалэхэм я теплъэмрэ» лъэпкъ проектыр ди республикэм зэрыщагъэзащIэм. 2022 гъэм ятынущ псэупIэ унэу метр зэбгъузэнатIэ мин 520-м нэс. Дызэрыт илъэсым и щIышылэ - накъыгъэ мазэхэм къриубыдэу хьэзыр хъуакIэщ метр зэбгъузэнатIэ мини 148,8-рэ къызэщIэзыубыдэ псэупIэхэр. Ар хуэдэ 1,4-кIэ нэхъыбэщ, нэгъабэ и апхуэдэ лъэхъэнэм щыIа бжыгъэхэм еплъытмэ.

Налшык псэупIэ унэхэр ухуэным адэкIи зыщегъэужьыным хуэгъэпсауэ, 2022 - 2024 гъэхэм къриубыдэу псы зэрыжэ бжьамиишхуэхэм, абыхэм я къудамэхэм щIыпIэм нэхъри зыщрагъэубгъунущ.

Министрым зэрыжиIамкIэ, цIыхухэр жьы хъуа унэ кхъахэхэм къыщIэгъэIэпхъукIыным, ахэр псэупIэщIэхэмкIэ къызэгъэпэщыным ехьэлIа республикэ программэм и проектыр зэхагъэувакIэщ. Жьы хъуа унэ 623-м 2025 гъэ пщIондэ къыщIагъэIэпхъукIынурэ фэтэр куэду зэхэт псэупIэ унэхэм ягъэIэпхъуэнущ цIыху 1823-рэ. Мыбдеж зи Iуэху зэрахуэнур 2017 гъэм щIышылэм и 1-м къыщыщIэдзауэ 2021 гъэм щIышылэм и 1-м къриубыдэу ущыпсэуну шынагъуэу къалъыта унэ кхъахэхэращ. А программэм псори зэхэту хуаутIыпщынущ сом мелардрэ мин щIитIрэ. 2019 - 2023 гъэхэм тещIыхьауэ щыта апхуэдэ программэм къыщыгъэлъэгъуа Iуэхугъуэ псори и пIалъэр къэмысу зэфIэха хъуащ.

«Экологие» лъэпкъ проектыр ди республикэм зэрыщагъэзащIэм къызэхуэсахэр щигъэгъуэзащ КъБР-м щIыуэпс хъугъуэфIыгъуэхэмрэ экологиемкIэ и министр **Шаваев Ильяс**. Абы зэрыжиIамкIэ, ди республикэм гулъытэ щегъуэт «Хэку къабзэлъабзэ», «Мэзхэр хъумэн», «Зихуэдэ щымыIэ псыхэр» федеральнэ проектхэм къыщыгъэлъэгъуа Iуэхугъуэхэр гъэзэщIэным. Апхуэдэу пащэ езыр-езыру пхъэнкIий идзыпIэ ящIа щIыпIэхэр гъэкъэбзэным. Километр 13 зи кIыхьагъ Бахъсэн псыхъуэр зыхуей хуагъазэ, уэлбанэшхуэхэм деж пхъэнкIийр зэтрихьэу ар къимыун щхьэкIэ.

ЗэIущIэм нэгъуэщI Iуэхугъуэхэри къыщаIэтащ. Республикэр IэпхъуэшапхъуэхэкIэ и лъэныкъуэкIэ зэрыт щытыкIэм тепсэлъыхьащ къэрал кIуэцI IуэхухэмкIэ министру КъБР-м щыIэ **Павлов Василий**. Абы зэрыжиIамкIэ, а IэнатIэм хабзэхэр къыщызэпемыгъэудыным ткIийуэ кIэлъоплъ ар зи къалэн лэжьакIуэхэр.

Жылагъуэ шынагъуэншагъэ къызэгъэпэщыным и гугъу ищIу, зэхуэсым къыщыпсэлъащ КъБР-м и Правительствэм и УнафэщIым и къуэдзэ **Хъубий Марат**. ЩIыпIэхэм зэпыу ямыIэу щолажьэ зи ныбжь балигъыпIэ нэмысахэм епха Iуэхугъуэхэм кIэлъыплъ комиссэ хэхахэр. Абыхэм ирагъэкIуэкI лэжьыгъэхэр иджыблагъэ къапщытащ а Iуэхум къыхузэрагъэпэща ведомствэ зэхуаку комиссэм хэтхэм. КъэпщытэныгъэмкърикIуахэм япкъ иткIэ, административнэ жэуапым ирашэлIащ IэщIагъэлI зыбжанэ.

Балигъыпlэ имыувахэм ядэлажьэхэм ябгъэдэлъ Iэзагъым хагъэхъуэн папщIэ, апхуэдэ цIыху 280-рэ Саратов юридическэ академием къыщызэрагъэпэща курсхэм ягъэкIуащ, IэщIагъэлI 14-м я щIэныгъэмрэ Iуэху зехьэкIэмрэ къапщытащ. КъинэмыщIауэ, курыт школхэм я психологхэм папщIэ куэд мыщIэу къызэрагъэпэщынущ семинар купщIафIэхэр.

Вице-премьерым зэрыжиIамкIэ, 2021 гъэм къриубыдэу сабийхэмрэ ныбжьыщIэхэмрэ хабзэр къызэрызэпауда бжыгъэр процент 31,3-кIэ нэхъ мащIэ хъуащ. Адэ-анэм я нэIэ щIэмытхэмрэ хабзэр къызэпызыудхэмрэ нэхъыфIу якIэлъыплъын папщIэ, МВД-м КъБР-мкIэ щиIэ IэнатIэр я дэIэпыкъуэгъуу, республикэм и сабий лагерхэм, гъэмахуэ зыгъэпсэхупIэхэм ягъэкIуэнущ зи хьэл-щэнкIэ къыщIэхуа, хабзэм ебэкъуа ныбжьыщIэхэу къэрал кIэлъыплъыныгъэм щIэтхэм ящыщ куэд, апхуэдэуи псэуным теухуауэ гугъу ехь унагъуэхэм я бынхэм ящыщхэр. Зи гугъу тщIыхэм хуэдэ цIыхуи 196-рэ нэгъабэ гъэ еджэгъуэм хуагъэхьэзырыжауэ щытащ, зыхуей-зыхуэфI школ IэмэпсымэхэмкIэ къызэрагъэпэщри.

А Iуэхугъуэхэм щатепсэлъыхьым, КъБР-м сабийм и хуитыныгъэмкIэ и уполномоченнэ **Лъынэ Светланэ** къыхигъэщащ ведомствэ зэхуаку къэпщытакIуэ комиссэм лэжьыгъэшхуэ зэрызэфIихыр, абы адэкIи нэхъ кууэ, Iуэхугъуэ нэхъыбэ къызэщIиубыдэу зегъэужьын зэрыхуейри жиIащ.

Зэхуэсым щыжаIа псори къызэщIикъуэжу, абы къыщыпсэлъащ КъБР-м и Iэтащхьэ **КIуэкIуэ Казбек**. Абы псоми гу лъаригъэтащ зэдэууэ, зэрыщIэу, зэдэIэпыкъужу ялэжь Iуэхугъуэхэр нэхъ тэрэз зэрыхъум, ар нэхъри егъэфIэкIуэным мыхьэнэшхуэ зэриIэри къыхигъэщащ. ЗэIущIэм къыщаIэта IуэхугъуэхэмкIэ ахэр зи пщэрылъ IэщIагъэлIхэм къалэн зэмылIэужьыгъуэхэр ящищIащ республикэм и пашэм.

- Унагъуэ хуэмыщIахэм щапI сабийхэм гулъытэ хэха яхуэщIыпхъэщ дапщэщи. А лэжьыгъэм адэкIи зегъэшэщIын хуейщ, зи къалэнхэм нэхъри нэхъ жэуаплыныгъэ ин зыхащIэу, - къыхигъэщащ КIуэкIуэм. - Лъэныкъуэегъэзу щыт хъунукъым жылагъуэ зэгухьэныгъэхэри. А IэнатIэм нэхъри зедгъэужьынущ.

ГущIэгъулыхэм фIыщIэ хуащI

«Урысей зэкъуэт» партым и щIыналъэ исполкомым щагъэлъэпIащ Донецк, Луганск цIыхубэ республикэхэм я цIыхухэм папщIэ дэIэпыкъуныгъэ зэхуэхьэсыным нэхъ жыджэру хэтахэр.

ФIЫЩIЭ тхылъхэр кърагъэблэгъахэм яритащ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэ, «Урысей зэкъуэт» партым и Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ къудамэм и секретарь КIуэкIуэ Казбек.

«Урысей зэкъуэт» партым и Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ исполкомым и унафэщI, партым и щIыналъэ къудамэм и секретарым и къуэдзэ Парафилов Дмитрий къиIуэтэжащ Донбассым и цIыхуу гузэвэгъуэхэм хэхуахэр кърагъэIэпхъуэкIыу щыщIадзам гуманитар дэIэпыкъуныгъэ зэхуахьэсыну ди республикэм исхэр къызыхураджар.

- Япэ махуэ дыдэм КIуэкIуэ Казбек и унафэкIэ къызэрагъэпэщащ Донбассым кърагъэIэпхъукIхэм ядэIэпыкъунымкIэ штаб. ИкIэщIыпIэкIэ гуманитар дэIэпыкъуныгъэу тонн 20 зэхуахьэсри ирагъэшащ. Мамырыгъэр а щIыналъэм щызэтегъэувэжыным пыщIа лэжьыгъэм зэрыщIадзэрэ блэкIа зэманым ди республикэм и хьэрычэтыщIэхэм, министерствэхэмрэ ведомствэхэмрэ, щIыпIэ унафэ зезыгъакIуэ органхэм, жылагъуэ, парт организацэхэм, волонтёрхэм, гулыцI зыхэлъ псоми Донецк, Луганск цIыхубэ республикэхэм щыщу кърагъэIэпхъукIахэм, Украинэм и щIыналъэу хуит къащIыжахэм щыпсэухэм папщIэ гуманитар дэIэпыкъуныгъэу зэхуахьэсар тонн 300-м щIегъу. А лэжьыгъэр нобэми къагъэтIасхъэркъым, - жиIащ Парафилов Дмитрий.

ЩIыналъэм и Iэтащхьэм къыхигъэщхьэхукIащ мы зэман мытыншым республикэм исхэм гузэвэгъуэ хэхуахэм защIэгъэкъуэнымкIэ зэкъуэтыныгъэ къызэрагъэлъэгъуар.

«Урысей зэкъуэт» партым и тхьэмадэ, УФ-м ШынагъуэншагъэмкIэ и советым и унафэщIым и къуэдзэ Медведев Дмитрий, партым и Совет Нэхъыщхьэм и секретарь, УФ-м ФедерацэмкIэ и Советым и УнафэщIым и япэ къуэдзэ Турчак Андрей сымэ я фIыщIэ тхылъхэр КъБР-м и бизнес IэнатIэм и лIыкIуэхэм иратащ Украинэм и цIыхуу щтапIэ ихьэжахэм, Донецк, Луганск цIыхубэ республикэхэм я цIыхухэм ирата дэIэпыкъуныгъэм папщIэ. Апхуэдэу фIыщIэ тхылъхэр хуагъэфэщащ «ЖАКО» IэфIыкIэ фабрикэм и генеральнэ директор ЖьэкIэмыхъу Светланэ, Прохладнэ гъавэ хъумапIэм и унафэщI Семёнов Владимир, «Лэгъупыкъу» компанием и пашэ Тхьэзэплъ Арсен, «Нэгузыужьыпlэхэм я планетэ» IуэхущIапIэм и къызэгъэпэщакIуэ Къэрмокъуэ Хьисэ, «Агро 07» IуэхущIапIэм и къызэгъэпэщакIуэ Тумэ Рашид, «Компание щхъуантIэм» и генеральнэ директор Тхьэмокъуэ Анзор, «Iуащхьэмахуэ лъапэ и жыг хадэхэр» компанием и къызэгъэпэщакIуэ Къуныжь Аслъэн сымэ.

ЗэIущIэм хэтащ «Урысей зэкъуэт» партым и щIыналъэ къудамэм и секретарым и япэ къуэдзэ, КъБР-м и Iэтащхьэм и Администрацэм и УнафэщI Къуэдзокъуэ Мухьэмэд.

Хабзэм и хъумакIуэхэм я еджапIэр ягъэлъапIэ

Урысейм Къэрал кIуэцI IуэхухэмкIэ и министерствэм Краснодар дэт и университетым и Кавказ Ищхъэрэ институтыр (къудамэр) къызэрызэрагъэпэщрэ илъэс 90 ирикъуащ. Абы теухуа гуфIэгъуэ зэхыхьэм хэтащ КъБР-м и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Казбек.

УРЫСЕЙМ и МВД-м и Управленэ нэхъыщхьэу Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ округым щыIэм и унафэщI, полицэм и генерал-полковник Бачурин Сергей гуфIэгъуэ пIалъэмкIэ институтым и лэжьакIуэхэм, курсантхэм ехъуэхъуащ икIи УФ-м къэрал кIуэцI IуэхухэмкIэ и министр Колокольцев Владимир пщэрылъ къызэрыщищIам ипкъ иткIэ ведомствэм и дамыгъэ лъапIэхэр институтым и лэжьакIуэ нэхъ жыджэрхэм яритащ.

КъБР-м и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Казбек и хъуэхъум къыщыхигъэщхьэхукIащ мы еджапIэм гъуэгуанэ кIыхь къызэрикIуар, Урысейм и МВД-м и еджапIэ нэхъыщхьэхэм ящыщу зэфIэкI ин къэзыгъэлъагъуэхэм ар иджы зэрыхабжэр икIи къэрал кIуэцI IуэхухэмкIэ органхэм папщIэ щIэныгъэ лъагэ зыбгъэдэлъ лэжьакIуэ минхэр абы зэригъэхьэзырар. «ЕджапIэм къыщIэкIахэм хабзэхъумэ IэнатIэ мытыншыр щрахьэкI ди къэралым и щIыналъэ куэдым икIи езыхэм я къалэныр нэгъэсауэ ягъэзащIэ. Шэч хэмылъу, а псори я фIыщIэщ институтым и егъэджакIуэхэу зэфIэкIышхуэрэ щIэныгъэ лъагэрэ зиIэхэм икIи зэманым къигъэув къалэнхэм екIуу лажьэхэм», - къигъэлъэгъуащ абы. Илъэс куэд лъандэрэ хьэлэлу зэрылажьэм папщIэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и дамыгъэхэм институтым и егъэджакIуэ зыбжанэм иратащ.

ГуфIэгъуэ дауэдапщэхэм хэтащ КъБР-м и Парламентым и УнафэщI Егоровэ Татьянэ, УФ-м и МВД-м Краснодар дэт и университетым и нэхъыжьхэр, республикэм и хабзэхъумэ, кIэлъыплъакIуэ органхэм я унафэщIхэр, Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ округым и щIыналъэхэм къикIа хьэщIэхэр, къэралым и вуз зыбжанэм я лIыкIуэхэр, ветеранхэр, дин, жылагъуэ лэжьакIуэхэр.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэм театр гъуазджэм и IэнатIэмкIэ и грантхэр тыным и IуэхукIэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэм и Указ

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэм театр гъуазджэм и IэнатIэмкIэ и грантхэр гъэувыным и IуэхукIэ» 2011 гъэм жэпуэгъуэм и 7-м Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым къыдигъэкIа и Указ №140-УП-м ипкъ иткIэ икIи театр лэжьакIуэ гупхэм я творческэ проектхэм къэрал дэIэпыкъуныгъэ етын мурадкIэ, 2022 гъэм ирагъэкIуэкIа конкурсым къикIуахэм тету Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэм театр гъуазджэм и IэнатIэмкIэ и грантхэр етын мы къыкIэлъыкIуэ къэрал кIэзонэ щэнхабзэ IуэхущIапIэхэм:

«Кулиев Къайсын и цIэр зезыхьэ Балъкъэр къэрал драмэ театрым»;

«Музыкэ къэрал театрым»;

«ЩоджэнцIыкIу Алий и цIэр зезыхьэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым»;

«Горький Максим и цIэр зезыхьэ Урыс драмэ театрым».

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэ КIУЭКIУЭ Казбек

Налшык къалэ
2022 гъэм мэкъуауэгъуэм и 7-м
№52-УГ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал дамыгъэхэр тыным и IуэхукIэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэм и Указ

Илъэс куэд лъандэрэ хьэлэлу зэрылажьэм папщIэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ЩIыхь тхылъыр етын

Жаппуевэ Алия Бахабутдин и пхъум - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Лэжьыгъэмрэ социальнэ дэIэпыкъуныгъэмкIэ министерствэм лэжьыгъэр хъумэнымрэ къэрал экспертизэмкIэ и къудамэм и унафэщIым;

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм цIыхухэм социальнэ дэIэпыкъуныгъэ етынымкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ» цIэ лъапIэр яфIэщын

Жылэхьэж Артур Аслъэнджэрий и къуэм - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Лэжьыгъэмрэ социальнэ дэIэпыкъуныгъэмкIэ и министерствэм и «ЦIыхухэм социальнэ Iуэхутхьэбзэхэр Тэрч муниципальнэ районым щахуэщIэнымкIэ комплекс центр» къэрал кIэзонэ IуэхущIапIэм и унафэщIым

Къумыкъу Аслъэн ДаскIэ и къуэм - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Лэжьыгъэмрэ социальнэ дэIэпыкъуныгъэмкIэ и министерствэм социальнэ дэIэпыкъуныгъэмкIэ и департаментым и унафэщIым

Мокаевэ Зухра Алий и пхъум - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Лэжьыгъэмрэ социальнэ дэIэпыкъуныгъэмкIэ и министерствэм и аналитик пажэм

Недбайловэ Ольгэ Алексей и пхъум - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Лэжьыгъэмрэ социальнэ дэIэпыкъуныгъэмкIэ и министерствэм и «Социальнэ дэIэпыкъуныгъэ цIыхухэм Прохладнэ къалэ округым щетынымкIэ комплекс центр» къэрал кIэзонэ IуэхущIапIэм и унафэщIым и къуэдзэм.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэ КIУЭКIУЭ Казбек

Налшык къалэ
2022 гъэм мэкъуауэгъуэм и 8-м
№55-УГ

ЩIэныгъэм зэрызиужьыр

«ЩIыналъэм и зыужьыныгъэр щIэныгъэ Iуэхум епхащ (РАН-м и Къэбэрдей-Балъкъэр щIэныгъэ центрым и щапхъэкIэ)». Аращ зытеухуауэ щытар КъБР-м и Парламентым и УнафэщI Егоровэ Татьянэ иджыблагъэ «комитетым хухах сыхьэтым» хыхьэу ригъэкIуэкIа зэIущIэр.

КъБР-м и Парламентым ЕгъэджэныгъэмкIэ, щIэныгъэмрэ щIалэгъуалэм я IуэхухэмкIэ и комитетым и унафэщI **Емуз Нинэ** жиIащ къаIэта Iуэхум мыхьэнэшхуэ зэриIэр. «Илъэс 30 и пэ къызэрагъэпэща Къэбэрдей-Балъкъэр щIэныгъэ центрым и лэжьыгъэм иджы япэу республикэм и хабзэубзыху орган нэхъыщхьэм щытепсэлъыхьу аращ. Иджыпсту а IуэхущIапIэм щIэныгъэ лэжьакIуэ 239-рэ къызэщIеубыдэ: 36-р щIэныгъэхэм я доктору, 112-р кандидату, - къыхигъэщащ абы.

РАН-м и жэрдэмкIэ, УФ-м ФедерацэмкIэ и Советыр и гъусэу, Урысейм и щIыналъэхэм щызэхагъэувэ щIэныгъэ Iуэхур ипэкIэ зэрагъэкIуэтэну жыпхъэщIэр. Апхуэдэуи УФ-м ЩIэныгъэмрэ егъэджэныгъэмкIэ и министерствэм къыхилъхьащ щIэныгъэ къэхутэныгъэхэм ехьэлIауэ щIыналъэ Iэтащхьэхэм ягурыIуэн зэрыхуейр.

- Президент Путин Владимир Iэ щIидзащ Урысейм 2022 - 2031 гъэхэр щIэныгъэмрэ технологиехэмрэ я илъэсу къыщылъытэным теухуа унафэм. Абы къыщыгъэлъэгъуащ къэкIуэну илъэсипщIым дызэлэжьыпхъэ къалэнхэр. Ахэр епхащ къэхутэныгъэхэм щIалэгъуалэр къыхэшэным, къэхутакIуэхэмрэ технологиещIэхэр къэзыгупсысхэмрэ жылагъуэмрэ къэралымрэ я дежкIэ мыхьэнэшхуэ зиIэ Iуэхухэм я хэкIыпIэр къагъуэтыным, апхуэдэуи щIэныгъэмкIэ зыIэрагъэхьэ ехъулIэныгъэхэм цIыхухэм зэрыщагъэгъуазэ Iэмалхэм хэгъэхъуэным, нэгъуэщIхэми, - жиIащ Емузым.

РАН-м и КъБНЦ-м и унафэщI **Нэгъуей Залымхъан** къытеувыIащ зытепсэлъыхь Iуэхум зэрызрагъэужьынуми хэлъ гугъуехьхэми. Абы щапхъэу къихьащ къэрал зызыужьахэм зэрыщаIэтыр щIэныгъэмкIэ яIэ

зэфIэкIхэм я мыхьэнэр, апхуэдэуи хэхъуэ къэзыт къудамэхэм ар зэрыщыхабжэр. Къэпсэлъам къызэрыхигъэщамкIэ, зы лъэныкъуэкIэ уеплъмэ, Къэбэрдей-Балъкъэрым и экономикэм елэжь унэтIыныгъэхэм я Iуэхум трагъэкIуадэм къыпэкIуэжыр мащIэщ, хьэрхуэрэгъухэр я куэдщ. Ауэ нэгъуэщI лъэныкъуэкIэ - IэпщIэлъэпщIагъ, щIэныгъэ лъагэрэ курытрэ зиIэ IэщIагъэлIхэр зэрагъэхьэзыр щIыкIэр щIыналъэм хъарзынэу щызэтеублащ, дунейпсо мыхьэнэ зиIэ къэхутэныгъэхэр щебгъэкIуэкIыным хуэхьэзырщ.

Нэгъуейр тепсэлъыхьащ КъБР-м 2030 гъэ пщIондэ игъуэтыну зыужьыныгъэм тегъэщIапIэрэ хэкIыпIэу иIэнур зэраубзыхуар.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и социально-экономикэ зыужьыныгъэр илъэс гъунэгъухэм зыхуэдэну къалъытэм и гугъу щищIым, Нэгъуейм къыхигъэщащ мурадхэр къайхъулIэн папщIэ, псэукIэр езыгъэфIэкIуэну щIэныгъэтехнологие, социально-экономикэ хэкIыпIэр гъэбелджылыным ехьэлIауэ IуэхущIапIэхэмрэ зэгухьэныгъэхэмрэ щIыналъэ унафэщIхэм ядэлэжьэн зэрыхуейр.

Апхуэдэуи къэпсэлъар щхьэхуэу къытеувыIащ РАН-м и КъБЩIЦ-р IэщIагъэлIхэмкIэ къызэрызэгъэпэщам, щIэныгъэ лэжьыгъэ нэхъыщхьэхэм, а Iуэхухэм хухах мылъкум, хамэ къэралхэм кърашхэм я пIэм ди къэралым къыщыщIагъэкIхэр ирагъэувэным теухуауэ я мурадхэм.

Къэбэрдей-Балъкъэр щIэныгъэ центрым иригъэкIуэкI щIэныгъэ къэхутэныгъэхэм къызэщIаубыдэ компьютер, хъыбарегъащIэ технологиехэр, экономикэмрэ хьэрычэт Iуэхумрэ, математикэр, мэкъумэш, мэз IэнатIэхэр, бдзэжьей гъэхъуныр, бзэхэмрэ литературэмрэ, тхыдэмрэ архитектурэмрэ, ЩIым теухуа щIэныгъэр, физикэмрэ астрономиемрэ. Зыужьыныгъэ проектхэм яхыхьэу, IуэхущIапIэр зэлэжь Iуэхухэм ящыщщ робототехникэ IэмэпсымэхэмрэзезырI-езыру гупсысэ системэ зэмылIэужьыгъуэхэмрэ къыдэгъэкIыныр.

Егоровэ Татьянэ къыхигъэщащ 2030 гъэ пщIондэ тещIыхьауэ КъБР-м и зыужьыныгъэм и хэкIыпIэр щаубзыхукIэ, мыхьэнэшхуэ зэриIэр экономикэмкIэ IэщIагъэлIхэм я Iуэху еплъыкIэр къалъытэным. Апхуэдэуи абы дыщIигъуащ нэгъуэщI щIыналъэхэм я зэфIэкIхэм зэреплъыпхъэр.

Нэгъуейм жиIащ абы и лъэныкъуэкIэ лэжьакIуэ гупхэр къызэрызэрагъэпэщар икIи абыхэм КъБЩIЦ-м и лIыкIуэхэри зэрахэтыр.

НэгъуэщI щIыналъэхэм я зэфIэкIхэм дэплъеиным и гугъу щищIым, къэпсэлъам къыхигъэщащ къэралым иджыри апхуэдэ зэримыIэр, ауэ инновацэ Iуэхум и ужь итхэр зэрыщыIэр. Нэгъуейм дыщIигъуащ инновацэ щIэныгъэ-технологие центрым и жыпхъэр зыгъуэта щIыналъэхэм щапхъэ трахын зэрыхуейр.

КъБР-м и Парламентым ЩэнхабзэмкIэ, жылагъуэ зыужьыныгъэмрэ хъыбарегъащIэ политикэмкIэ и комитетым и унафэщI **Къумал Заурбэч** щIэупщIащ мылъку хэзылъхьэн нобэ къагъуэтмэ, хамэ къэралхэм кърашхэр езым ейхэмкIэ зэрахъуэкIыным теухуауэ КъБЩIЦ-м сыт хуэдэ щIэныгъэ бгъэдэлъми, сыт хуэдэ технологие хьэпшып къыщIагъэкIыфынуми. Нэгъуейм абыхэм ящыщу къигъэлъэгъуащ хуабэщхэм нащэр къыщыщIэзычыжыну, мэкъумэш щIэным къыщысэбэпыну, хущхъуэ тезыкIэ роботхэр, тыкуэнхэм хьэпшыпхэр зэрытрагъэувэ системэр, цIыхум и теплъэхэр зэхэзыгъэкI программэр, нэгъуэщIхэри зэрахуэщIынур.

КъинэмыщIауэ, зэIущIэм депутатхэр щытепсэлъыхьащ IуэхущIапIэр адэкIэ зэлэжьынухэм, абыхэм къэралым ахъшэ зэрыхухих щIыкIэм, мылъку хэзылъхьэнухэр къызэрагъуэтынум.

ЗэIущIэм депутатхэм упщIэхэр щратащ КъБР-м экономикэ зыужьыныгъэмкIэ и министрым и къуэдзэ **ТIымыжь Хъусен**. Ар тепсэлъыхьащ КъБЩIЦ-м и гъусэу министерствэр зэлэжь Iуэхухэм.

ЛъэпкъылI щэджащэ

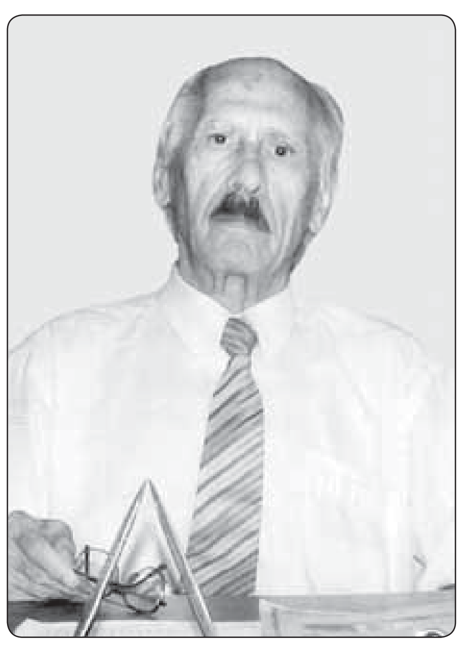

Социологие щIэныгъэм и лъабжьэр адыгэ щIыналъэхэм щызыгъэтIылъа еджагъэшхуэхэм ящыщщ тхыдэдж щыкъэ, щIэныгъэхэм я доктор, Адыгей къэрал университетым и профессору, ЩIэныгъэхэмкIэ Дунейпсо Адыгэ Академием и академикщ щыта АфэщIыж Тыркубий Индрис и къуэр (1937-2022). Ди лъэпкъым и цIэфIыр жыжьэ зыгъэIуа IэщIагъэлI цIэрыIуэхэм хуэфащэу дыдэу халъытэ еджагъэшхуэр Адыгэ Республикэм щIэныгъэхэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэт, УФ-м цIыхуэм щIэныгъэ егъэгъуэтыныкIэ и отличникт. АфэщIыжым бгъэдэлъа Iуэху зехьэкIэ пэрытым, зэфIэкI лъагэмрэ щIэныгъэ куумрэ нобэ фIыуэ щыгъуазэщ социологием зи IэщIагъэр епха IэщIагъэлIхэр.

АФЭЩIЫЖ Тыркубий и сабиигъуэр къуэт езым хуэдэ ныбжьыщIэ минхэу Хэку зауэшхуэм и пэ къихуэ, ар мафIае илъэсхэм зи сабиигъуэр хиубыдахэм. Ар 1937 гъэм къыщалъхуащ Адыгей щIыналъэм и Улап беслъэнэй къуажэ цIыкIум. Бынунагъуэшхуэм къыщыхъу дэтхэнэ сабийми хуэдэу, ар къэтэджащ хабзэрэ нэмысрэ хэлъу, гугъуехьхэмрэ лъэпощхьэпохэмрэ къапимыкIуэту, дунейм, гъащIэм я зэхэлъыкIэхэр фIэгъэщIэгъуэну. «Си сабиигъуэм щыщу си нэгу къыщIыхьэж теплъэгъуэхэм ящыщщ зэныбжьэгъу щIалэ цIыкIухэр дыщэпцIэлъапцIэми дыныбэнэщIми, абыхэм щхьэкIэ уэтт щымыIэу, тIьагъу, зэхэтх псори тфIэхъэлэмэту дыкъызэрыIэджар», - жиIэрт Тыркубий, а лъэхъэнэр игу къыщIэкIыжмэ. Абы къызэриIуэтэжымкIэ, цIыкIуэр псом хэмыдэжу дахьэхырт я адэшхуэм яIуэтэж хъыбар зэмылIэужьыгъуэхэм, ахэр сытым ехьэлIами я зэхуэдэу. Жылэм дэс нэхъыжьыфIхэр къуажэ утыкум деж щызэхуэсамэ е пщIэшхуэ зыхуащI зыгуэрым и куэбжэпэм къыщызэтеувыламэ, абдеж занщIэу дыкъыщыхуэтт. «КъэхъукъащIэхэм, я псэукIэ-щыIэкIэхэм тепсэлъыхьа нэужь, хабзэ хуати, а зэхуэзэхэр ирихыурт ди лъэпкъым, дыщалъхуа щIыпIэм я тхыдэм теухуа хъыбарыжьхэмкIэ», - жиIэжырт абы. Апхуэдэхэм деж щIалэ цIыкIум, дауи, адэшхуэхэм жаIэ дэтхэнэ псалъэри «зыщIашэрт», псы хуэлIа къэкIыгъэм ещхъу, я лъакъуэр я щэнту щымыхъу цыгу.

И сабиигъуэм зыщIэдэIуа апхуэдэ хъыбархэр и гъуазэу, къызыхэкIа лъэпкъ уардэм и блэкIам теухуауэ нэхъыбэ къызэригъэщIэным щIэхъуэпсу, и мурадым балигъыщIэм нэсащ Тыркубий. Я жылэм дэт илъэсибл школыр ехъулIэныгъэкIэ къиуха нэужь, и щIэныгъэм щIыхъэхуэну Мейкъуапэ дэт медицинэ училищэм. Ар диплом плъыжькIэ къиухри, фельдшеру илъэс зыбжанэкIэ щылэжьащ медицинэ IуэхущIапIэ зэмылIэужьыгъуэхэм. Зыхуеджа IэщIагъэр и псэм къыдыхьэми, АфэщIыжым и гупсысэхэм хэтт и сабиигъуэм зыщIэхъуэпсу щыта Iуэхугъуэхэр: ар хуейт къызыхэкIа лъэпкъым теухуауэ нэхъыбэIуэ къищIэну, къиугъуей псори итхыжыну. Апхуэдэ мурадхэр и тегъэщIапIэу Тыркубий щIэтIысхьащ КъБКъУ-м и тхыдэ факультетым икIи, зэрылажьэм хуэдэурэ, ар 1967 гъэм ехъулIэныгъэкIэ къиухащ.

Тхыдэдж IэщIагъэмкIэ щIэныгъэ нэхъыщхьэ зэзыгъэгъуэта АфэщIыжыр уващ Адыгейм и Красногвардейскэ районым къыщызэIуаха «Дружба» газетым. Абдеж абы зыкъыщигъэлъэгъуащ зи гупсысэкIэ куу, зи къалэмыр жан, жэуаплыныгъэ зыхэзылъхьэ журналист IэкIуэлъакIуэу. Абы гу лъамыгъуэ къэналъкъым «Социалистическэ Адыгей» областной газетым и редактор нэхъыщхьэ Андырхъуей Жантемыр, щIыналъэ радиокомитетым и пашэ Жанэ Къэрэмызэ, усакIуэ икIи журналист Пэрэныкъуэ Мурат сымэ, нэгъуэщIхэми. Абыхэм АфэщIыжыр ирагъэблэгъащ лъэпкъ газетым икIи илъэс куэдкIэ абы и зэфIэкIхэр ирихьэлIащ адыгей журналистикэм зиужьыным. Апхуэдэу 1975-1977 гъэхэм Тыркубий лэжьащ Краснодар тхылъ тедзапIэм и Адыгей къудамэм и унафэщIу. АфэщIыжым тхылъ тедзапIэм Iуэху зехьэкIэщIэм и мардэхэр хилъхьащ, щIыналъэм къыщыдэкI тхылъхэм я бжыгъэми я фIагъми хэхъуащ абы щыгъуэ. КъинэмыщIауэ, утыкум къиша хъуащ нобэ Адыгейр зэрыгушхуэ усакIуэхэм, тхакIуэхэм я нэхъыбапIэр.

Тыркубий апхуэдэуи иригъэкIуэкIырт къэхутэныгъэ лэжьыгъэхэр. 1975 гъэм абы хьэзыр ищIащ и кандидат диссертацэр икIи ар ехъулIэныгъэкIэ пхигъэкIащ. ЩIэныгъэм нэхъ куууэ зезыт IэщIагъэлIыр 1978 гъэм ирагъэблэгъащ Адыгей къэрал университетым. ЕгъэджакIуэ нэхъыжьу щIэзыдза Тыркубий зэман кIэщIым къриубыдэу хъуащ абы и доцент, професор. 1992 гъэм АфэщIыжым утыку къырихьащ и доктор диссертацэр. «Дзэ-хэкупсэ гъэсэныгъэр лъэпкъым хэлъыпхъэ щэнхабзэм и лъабжьэщ» къэхутэныгъэ лэжьыгъэр АфэщIыжым щыпхигъэкIащ Москва дэт къэрал университетым икIи социологие щIэныгъэхэм я доктор цIэр къыфIащащ.

Адыгейм щыщу АфэщIыжь Тыркубийщ япэу социологиемкIэ доктор хъуар. ЩIэныгъэм а и унэтIыныгъэм щIыналъэм зыщиужьыныкIэ лэжьыгъэшхуэ зэфIигъэкIащ абы. 1992 гъэм Адыгей къэрал университетым къыщызэIуихащ социологиемкIэ къудамэ щхьэхуэ. КъыкIэлъыкIуэу Тыркубий къыдигъэкIащ «Социологие курсыр зэрегъэджыпхъэ программэ», «СоциологиемкIэ семинар дерсхэр зэрегъэкIуэкIыпхъэ планхэр» тхылъхэр. 1995 гъэм АКъУ-м къыщызэIуахащ философиемрэ социологиемкIэ кафедрэ. Абы и унафэщIу ягъэуващ щытащ АфэщIыжь Тыркубий.

Илъэс 40-м щIигъукIэ щIэныгъэлIыр пэрытщ егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ IэнатIэм. А зэманым къриубыдэу абы и нэIэм щIэту гъэхьэзыра хъуащ щIэныгъэхэм я кандидатитI доктор куэд. Тыркубий и гъэсэнхэм яхэтщ Къэбэрдей-Балъкъэрым, Къэрэшей-Шэрджэсым, Ставрополь крайм, Кубаным, Адыгейм я еджапIэ нэхъыщхьэхэм я IэщIагъэлI цIэрыIуэхэр. Апхуэдэу АфэщIыжым и къэлэмыпэм къыпыкIащ щIэныгъэ лэжьыгъэу 130-м щIигъу, монографие щхьэхуэу хэту. Абыхэм ящыщщ «Социологиемрэ иджырей лъэхъэнэмрэ: дызыгъэпIейтей Iуэхугъуэхэр», «ЩIэныгъэм къыхэкIа макъыщIэхэр», «Социологие», «Социологие терминхэм я псалъалъэ», нэгъуэщIщ щIэныгъэ-къэхутэныгъэ лэжьыгъэхэри. Абыхэм къинэмыщIауэ, Тыркубий итхащ адыгэ лъэпкъым и тхыдэ гъуэгуанэм, къыщалъхуа къуажэм и цIыху пэрытхэм ятеухуа повестхэр, рассказхэр, очеркхэр. Абыхэм ящыщу нэхъ цIэрыIуэщ илъэси 100-м щIигъукIэ екIуэкIа Урыс-Кавказ зауэм теухуа «Псыхъуэм къыщыIуа фоч уэ макъ» тхылъыр. А тхыдэ-дэфтэр повестыр Тыркубий и къалэмыпэм къыпыкIащ 1999 гъэм.

Лъэпкъ щIэныгъэм зегъэужьыным зи гуащIэшхуэ езыхьэлIа АфэщIыж Тыркубий и лэжьыгъэр гулъытэншэу къанакъым. Абы хуагъэфэщащ къэрал дамыгъэхэр, щIыхь, фIыщIэ тхылъхэр, цIэ лъапIэхэр. Абыхэм ящыщу «Адыгейм и ЩIыхь» медалыр. АР-м и дамыгъэ нэхъ лъапIэхэм халъытэ. Ар щытащ щIалъхуа Улап жылэм щIыхь зиIэ и цIыхуу. КъинэмыщIауэ, Тыркубий щытащ Урысейм экологие академием и член-корреспонденту, УФ-м Социологие щIэныгъэхэмкIэ и академием и академикыу, абы Адыгейм щиIэ къудамэм и тхьэмадэу щытащ.

ЩIэныгъэлI цIэрыIуэу, къэхутакIуэ емызэшу, тхакIуэ, журналист IэкIуэлъакIуэу, хэкупсэ нэсу зи гъащIэр зыхьа щыхуэщ АфэщIыжь Тыркубий. Лъэпкъ щIэныгъэм и зыужьыныгъэм еджагъэшхуэм хуищIа хэлъхьэныгъэр иншщ икIи къызэрымыкIуэщ. Адыгэм къытщIэхъуэ щIэблэр ирогушхуэ зэфIэкI лъагэ зыбгъэдэлъа апхуэдэ ди нэхъыжьыфIхэм, абыхэм я фэеплъхэр сакъыу яхъумэу, я гъащIэр щапхъэу, гъуэгугъэлъагъуэу къалъытэу.

КЪАРДЭН Маритэ.

Пушкиным и уэрэд мыужьыхыжыр

Урыс усакIуэшхуэ Пушкин Александр къызэралъхурэ илъэс 223-рэ щрикъумрэ Урысыбзэм и дунейпсо махуэмрэ ирихьэлIэу Бэрбэч ХьэтIутIэ и цIэр зезыхьэ Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым зэIущIэ дахэ къыщызэрагъэпэщащ. «Узыхуэзгъадэ щыIэкъым, Александр» зыфIаща пшыхьыр макъамэрэ усыгъэкIэ гъэнщIауэ екIуэкIащ, усакIуэм и IэдакъэщIэкIхэм дэтхэнэми къарит гузэхэщIэ псалъэмакъ купщIафIэхэмкIи гъэпсат.

ПСАЛЪЭР Iэзэу зыгъэшэрыуэу щыта, псэу щIыкIэ цIэрыIуэ хъуа, урыс литературэбзэм и лъабжьэр зыгъэтIылъа усакIуэшхуэм хуаIэ лъагъуныгъэмрэ хуащI пщIэмрэ къагъэлъэгъуэну икIи къаIуэтэну зэIущIэм къэрихьэлIащ КъБКъУ-м «Шэху уэздыгъэ» зи фIэщыгъэ и литературэ хасэм хэт студентхэр, Сабий зэчиифIэхэм я «ДыгъафIэ къалэм» щыщ еджакIуэхэр, Налшык къалэ дэт, гъуазджэхэмкIэ сабий еджапIэ №1-м макъамэмрэ уэрэд жыIэнымрэ хуагъасэ ныбжьыщIэхэр, КъБКъУ-м Дунейпсо щIэныгъэмкIэ и еджапIэ нэхъыщхьэм щIэс, хамэ къэрал къикIа студентхэр, егъэджакIуэхэр, нэгъуэщIхэри.

Пшыхьыр къызэIуахащ Гъуазджэхэмкiэ сабий еджапIэм къикIа ныбжьыщIэхэм пшынэдыкъуакъуэм къэрагъэкIыу ягъэзэщIа «Ave, Maria» зыфIаща «МелыIыч пшыналъэмкIэ». Абы къищынэмыщIауэ, Хейфиц Еленэ и унафэм щIэт гупым ягъэзэщIащ Пушкин Александр и псалъэхэр зыщIэлъ «Юнонэрэ пщащэмрэ» романсыр. Макъ щабэкIэ къэIу, жьы мащIэ къепщэм и даущыр зыхэпщIэ къудейуэ къызыщIэIукI пшыналъэр едаIуэхэм я гум дыхьэу ягъэзащIэрт, плъэмыкIыуи узыIэпишэрт. Асыхьэтми къыбгурыIуэрт усакIуэм и псалъэм щIэлъ къару мыужьыхыжыр зыхуэдизыр, лъэкIыр зэрыабрагъуэр.

ХьэщIэхэр теумэзэхауэ зэдаIуэ пшыналъэр щызэпыум, абы къызэрыхишыжым ирикIыгапэурэ зэIущIэм хэтхэм фIэхъус гуапэ ярихащ пшыхьым и къызэгъэпэщакIуэхэм ящыщ, КъБКъУ-м и ЩIэныгъэ библиотекэм и лэжьакIуэ Борэн Мадинэ. «Шэч хэлъкъым, усакIуэм и цIэр уахътыншэ ищIащ абы анэдэлъхубзэмрэ ар зыIурылъ лъэпкъымрэ пщIэ яхуищIу зэрыщытам. Дэтхэнэ псалъэми хуэсакъыу, щхьэж зэрытын хуей щIыпIэм иригъэувэу, псалъэр зэпигъэувэ къудейм къыщымынэу, къиIуэтэну зыхуей гупсысэм ахэр хуигъэлажьэу зэрыщытам Пушкиным и IэдакъэщIэкIхэр цIыхупсэкIэ яузэдащ, гурыщIэ къабзэкIэ ягъэнщIащ, гъащIэм и IэфIагъ псори хаухуэнащ, лъэхъэнэ жыжьэхэм къыпхыIукI икIи адэкIэ нэIус макъ жьгъруи яритащ. Мы гъэм усакIуэшхуэр къызэралъхурэ илъэс 223-рэ ирокъу. Куэдми мащIэми, Пушкиныр щыпсэуа лъэхъэнэмрэ ди нобэмрэ лIы ныбжь зыбжанэ дэлъщ. Ауэ зэчий щIыжаIэр аращи, дунейм сыт хуэдиз зэхъуэкIыныгъэхэр къыщыхъуами, усакIуэм и бзэри, и гурыщIэри, и хъуэпсапIэхэри зыхыдощIэ, ди нобэм толажьэ, къэкIуэнум ущегъэгугъ. Зэманышхуэ дэкIа пэтми, усакIуэм и пшыналъэр зэпыуакъым, нобэ дэ абы дыдожьу, дыдоушэ, дыдогуфIэ. Хуабжьу си гуапэщ ди зэIущIэм щIалэгъуалэ куэд къызэрекIуэлIар. Нэм илъагъур Iэм ещIэж, жыхуаIэращи, лIэужьхэм зэIэпах хъугъуэфIыгъуэр апхуэдэурэ пщэдей махуэхэм зэрынэтхьэсыфынур, дахагъэм и уэрэдыр зэи зэрызэпымыунур абы къегъэлъагъуэ», – жиIащ Борэн Мадинэ.

АдэкIэ Борэным утыкум кърищащ зи еджапIэ кIуэгъуэ мыхъуа сабийхэр щагъасэ IуэхущIапIэхэм я гъэсэн цIыкIухэр. Ахэр гукIэ къеджащ «Пащтыхь СултIан и таурыхъым», «Хы Iуфэм Iутщ жыгей щхъуантIэшхуэ», «Кавказ гъэр» тхыгъэшхуэхэм щыщ пычыгъуэхэм, «ЩIымахуэ пщэдджыжь», «ЩIымахуэ гъуэгу» усэхэм.

«Шэху уэздыгъэ» литературэ хасэм хэтхэр гущIэм зыпхидзу къеджащ «Зыхуэзгъэувыжащ сэ фэеплъ мыкъутэжыр» усэм, ди цIыхухэм зэрысабийрэ зэхах икIи фIыуэ ялъагъу, Кавказ щIыналъэм теухуа тхыгъэ хьэлэмэтхэм.

Пушкин Александр и IэдакъэщIэкIхэм зэрыпэмыжыжьэр, уеблэмэ фIыуэ зэрызыхащIэр къагъэлъэгъуащ КъБКъУ-м и къудамэ зэмылIэужьыгъуэхэм къикIа студент ныбжьыщIэхэм. Хэбгъэзыхьмэ, КъБКъУ-м Урысыбзэмрэ урыс щэнхабзэмкIэ и ЩIэныгъэ-егъэджэныгъэ Центрым и унафэщI Чайкэ Надеждэрэ абы и къуэ ЦIыпIынэ Михаилрэ усакIуэшхуэр лицейм щеджэм зэхилъхьауэ щыта «Борэным щIеуфэ уафэр зэрыщыту» усэ цIэрыIуэр уэрэду ягъэзэщIащ. Абы макъамэ щIэзылъхьар Пушкиныр и ныбжьэгъу-щауэгъуу щыта Яковлев Михаилт.

Пушкиным и фэеплъу къызэрагъэпэща пшыхьыр ягъэдэхащ Кавказ Ищхъэрэм гъуазджэхэмкIэ и къэрал институтым зэдай икIи гуманитар щIэныгъэхэмкIэ кафедрэм и унафэщI, культурологиемкIэ доктор, профессор ЩауэцIыкIу Людмилэ, усакIуэ, уэрэдус Абазэхэ ФатIимэ, Урысейм и ТхакIуэхэм я зэгухьэныгъэм хэт, усакIуэ Нэгъуей Радимэ сымэ.

Шэч хэлъкъым, пшыхьыр дахэу екIуэкIащ, къекIуэлIахэм псоми гукъинэж ящыхъуащ, усакIуэм и IэдакъэщIэкIхэм хуаIэ гурыщIэр иджыри зэ къызэщигъэуэжащ, куэдми абы хуаIэ щытыкIэр къигъэщIэрэщIэжащ.

ШУРДЫМ Динэ.

ЩIыуэпсыр хъумэнымкIэ фондым и жэрдэмыщIэ

Урысейм ЩIыуэпсыр хъумэным ехьэлIа жэрдэмхэмрэ проектхэмкIэ япэ фондыр, «Компас» зыфIащар, къызэрызэрагъэпэщрэ куэд щIакъым. Абы и къалэнхэм хохьэ дыкъэзыухъуреихь дунеймрэ щIыуэпсыр хъумэнымкIэ къыхалъхьэ пэхуэщIэхэмрэ (проектхэмрэ) жэрдэмхэмрэ зэригъэуIуныр, зы гъуэгум тегъэувэныр.

КЪЫЗЭГЪЭПЭЩАКIУЭХЭМ къызэралъытэмкIэ, Фондым зэкъуигъэувэн хуейщ дызытет дунейм хуэгумащIэ, абы и къэкIуэнум мыхьэнэшхуэ езыт дэтхэнэри – цIыху къызэрыгуэкIхэм я деж къыщегъэжьауэ жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм щыщIэкIыжу. Абы зыхуигъэувыж къалэнхэм хуэдэ хьэкъ зыщызыщIыж жылагъуэ зэгухьэныгъэ иджыри къыздэсым щыIакъым. Ар цIыхубэ жэрдэмхэмрэ къэрал хабзэхэмрэ зэпызыщIэ «лъэмыж» хъун хуейщ.

«Апхуэдэ зэпыщIэныгъэхэр хуэунэтIащ дыкъэзыухъуреихь дунеймрэ щIыуэпсымрэ хъумэным къищынэмыщIауэ, ахэр зыхуэныкъуэ Iуэхугъуэхэр ехьэлIэным, цIыхухэм абыхэм зэрахуэсакъ, Iэрыхуэу зэрызэрахьэ щIэныгъэ ябгъэдэлъхьэным, жэрдэмщIакIуэхэм я макъыр къулыкъущIэхэм я деж нэхьэсыным. Апхуэдэу Фондым и къалэн нэхъыщхьэ хъун хуейщ жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм къыхалъхьэ хабзэубзыху жэрдэмхэр щыIэ дунейпсо мардэхэм итIасэу гъэхьэзырынымкIэ щIэгъэкъуэн хъуныр», – жиIащ Къэрал Думэм ЩIыуэпсымкIэ, щIыуэпс хъугъуэфIыгъуэхэмрэ дыкъэзыухъуреихь дунейр хъумэнымкIэ и комитетым и унафэщI Кобылкин Дмитрий.

КъулыкъущIэм къызэрыхигъэщамкIэ, Урысейм япэ дыдэу къыщызэрагъэпэщ мы Фондыр зэпымыууэ жылагъуэм дэлэжьэнущ, щIыуэпс жэрдэмхэр къыхэзылъхьа цIыхухэм запищIэнурэ, ахэр зэрызэрипхынум хущIэкъунущ, щIыналъэ къэс я щIыуэпс щIыпIэ гъэщIэгъуэнхэм ящыщу хъумэн хуейхэр икIи гулъытэ хэха зыхуэщIыпхъэхэр къыхитхыкIынущ, абыхэм я зыужьыныгъэм ехьэлIауэ щIапхъэм я пэхуэщIэхэр зэхэлъхьэным яужь ихьэнущ. «Фондым и Хасащхьэм хыхьэну дыщогугъ дыкъэзыухъуреихь дунейр хъумэным пыщIа IэнатIэ Iут къулыкъущIэхэр, жылагъуэ лэжьакIуэхэр, жэрдэмщIакIуэхэр. Апхуэдэу абы хыхьэну хьэзырщ ЩIыуэпс хъугъуэфIыгъуэхэр хъумэнымкIэ къэрал къулыкъущIапIэм и унафэщI Родионовэ Светланэ», – къыхигъэщащ Кобылкин Дмитрий.

«Компас» Фондым ухыхьэн щхьэкIэ, абы папщIэ къызэрагъэпэща интернет-напэкIуэцIым ухыхьэу апхуэдэ гукъыдэж узэриIэмкIэ зыкъыщыбгъэлъэгъуэн, къигъэув упщIэ зыбжанэм жэуап ептын хуейщ. Сайтым зыщезыгъэтхахэм я плIанэпэ яIэнущ, абдеж Фондым къыхилъхьэ жэрдэмхэмрэ пэрыщIэхэмрэ щыхэплъэфынущ, щIыуэпс зэхуэсхэм хыхьэну, я гупсысэхэр абдеж утыкум къыщралъхьэну Iэмал яIэнущ. Апхуэдэу щIыуэпсыр фIыуэ зылъагъу дэтхэнэми хузэфIэкIынущ дыкъэзыухъуреихь дунейм ехьэлIауэ щIыналъэхэм щызекIуэ махуэщIхэр Зыуэ щыт урысейпсо махуэгъэпсым хригъэтхэну. Абы къищынэмыщIауэ, Фондым и лэжьыгъэм хыхьэхэр тепсэлъыхьыфынущ щIыпIэхэм щыщыIэ щIыуэпс гуныкъуэгъуэхэм, ахэр къызэранэкIын папщIэ щIэн хуейхэм, зэрегъэфIэкIуапхъэ щIыкIэхэм.

Щыгъуазэ дызэрыхуэхъуамкIэ, Къэбэрдей-Балъкъэрым щыщу а Фондым хыхьэну гукъыдэж яIэу цIыху 30-м щIигъум зыкъагъэлъэгъуащ. Дыщогугъ а жэрдэмщIакIуэхэм я гукъыдэжыр къадэзыIыгъын зэгухьэныгъэм къыхэкIыну, куэд дэмыкIыуи я IуэхущIафэ дахэм дащыгуфIыкIыу я хъыбари къэIуну.

Фондым и лэжьыгъэм теухуа хъыбархэм щыгъуазэ зыхуэзыщIыну хуейхэм ахэр щагъуэтынущ къызэгъэпэщакIуэхэм я eco-compass сайтым, «ВКонтакте» икIи «Одноклассники» зи фIэщыгъэ интернет-напэкIуэцIхэм, Телеграмым, «Яндзекс. Дзен» утыкум.

ЩХЬЭЩЭХУЖ Инал.

«РусГидро» IуэхущIапIэм и Къэбэрдей-Балъкъэр къудамэм и лэжьакIуэхэм псыежэххэм бдзэжьейхэр щыгъэбэгъуэжыным теухуауэ илъэс къэс ирагъэкIуэкI лэжьыгъэм пащэ.

Бдзэжьейхэмрэ псыежэххэмрэ

ЗЭМАН и пэкIэ дытепсэлъыхьащ гъатхэпэм и пэщIэдзэхэм зи гугъу тщIа Iуэхум и япэ Iыхьэр зэрызэфIагъэкIам. Мы къыкIэлъыкIуэ Iыхьэми, лэжьыгъэр зэраубзыхуам тету, Балъкъ, Бахъсэн, Шэрэдж, Шэджэм, Тэрч псыежэххэм хаутIыпщхьэнущ бдзэжьей нэхъ лъэпкъыфIхэм хабжэ каспий аргъейм и щIэжьейуэ минищэ бжыгъэхэр.

«Росрыболовство» IуэхущIапIэм и Кавказ Ищхъэрэ щIыналъэ управленэм и IэщIагъэлIхэм ди псыежэххэм я щытыкIэр щIэхщIэхыурэ къапщытэ, къабзагъэ мардэхэр къызэпыуда щыхъу щIыпIэхэм лэжьыгъэ щхьэхуэхэр щрагъэкIуэкI.

Совет лъэхъэнэм бдзэжьей шхыпхъэхэр куэду зыхэмыс зы псыежэхи щыIакъым. Ахэр кIэлъыплъыныгъэншэу къанэри, бдзэжьейр къызэраубыдыным фIэкIа зэрагъэбэгъуэжыным зэман кIыхькIэ и Iуэху зэрахуэжакъым. ФIы и лъэныкъуэкIэ Iуэхум зэрызихъуэжрэ, псы ежэххэр ауэ къэгъани, ди гуэлхэм бдзэжьейуэ хэхуэр хэсщ. Абыхэм къахэхъуэ мыхъумэ, дяпэкIэ хэщI яIэнукъым.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

Дунейм щыхъыбархэр

Ещанэ пIалъэми зыкъыщегъэлъагъуэ

Тыркум президент хэхыныгъэхэр щекIуэкIынущ 2023 гъэм и мэкъуауэгъуэ мазэм.

ЗАХУАГЪЭМРЭ зыужьыныгъэмкIэ партым къыбгъэдэкIыу къэралым иджыпсту и унафэщI Эрдоган Реджеп Тайип и кандидатурэр къагъэлъэгъуащ. Тыркуми хъыбарегъащIэ IэнатIэхэм къызэратымкIэ, адрей партхэм къабгъэдэкIыу а къулыкъум хущIэкъунухэм я цIэхэр иджыри наIуэкъым.

НэхъапэкIэ, мэкъуауэгъуэм и 1-м, «КъэкIуэнум и парт»-м и унафэщI, Тыркум и премьер-министру щыта Давуоглу Ахмет «Karar» газетым ирита интервьюм щыжиIащ езыр зи лIыкIуэ зэгухьэныгъэр зэрызэхэт оппозицэ партихым къабгъэдэкIыу зы кандидат къызэрагъэлъэгъуэнур.

Мелуанырыбжэ къалэхэр

Урысейм и къалэхэм ящыщу цIыху мелуаным щIигъу щыпсэухэм иджыри плIы къахэхъуащ: Воронеж, Краснодар, Красноярск, Пермь. Иджы къэралым апхуэдэ къалэу 16 иIэщ.

2021 гъэм и жэпуэгъуэщэкIуэгъуэ мазэхэм ирагъэкIуэкIа къыхэтхыкIыныгъэхэм къызэрагъэлъэгъуамкIэ, Урысейм зэпымыууэ щыпсэухэм я бжыгъэр мелуани 147,2-м ноблагъэ (2010 гъэм ебгъапщэмэ, процент 1,4-кIэ нэхъыбэщ).

Къэралым и щIыналъэ 28-м щыпсэухэм къахэхъуащ, абыхэм ящыщу япэ итыр Севастопольщ – цIыху 548-кIэ нэхъыбэ хъуащ. Урысейм и хэгъэгухэм ящыщу цIыхушхуэ зыдэсыр Москварэ Москва областымрэщ. Псори зэхэту абыхэм щопсэу мелуан 21,5-м щIигъу (япэм - мелуан 13-м нэблагъэ, етIуанэм – мелуани 8,5-рэ).

КъыхэтхыкIыныгъэм наIуэ къызэрищIамкIэ, къэралым исым и процент 75-р къалэдэсхэщ.

ЩIыналъэхэр зэпащIэу

Осетие Ищхъэрэ – Аланием уи нэгу зыщебгъэужьын икIи зыщыбгъэпсэхун щIыпIэ дахэхэр иIэщ. ЩIыналъэ унафэщIхэм я къару псори ирахьэлIэ абыхэм зэрызрагъэубгъуным, цIыху нэхъыбэ къызэрырашэлIэным.

- «МАМИСОН» зыгъэпсэхупIэр адрей псом хуэдэжкъым. Ар гъэм и лъэхъэнэ псоми мэлажьэ икIи туристхэм ягу ирихьу куэдрэ къытрагъэзэж, - жиIащ республикэм туризмэмкIэ и комитетым и унафэщI къалэнхэр зыгъэзащIэ Тебиевэ Мадинэ. - Мыгувэу а щIыпIэм япэ кIапсэрыкIуэ гъуэгур щаухуэн щыщIадзэнущ, ар 2024 гъэм ирихьэлIэу хьэзыр хъуну догугъэ. Иджыпсту Осетие Ищхъэрэм зыгъэпсэхуакIуэхэм зыщаплъыхьын щIыпIэ 23-рэ иIэщ. Туризмэм зедгъэужьын мурадкIэ, Ставрополь краймрэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэмрэ зэгурыIуэныгъэ етщIылIэу щIыналъэхэр зэпызыщIэ зыплъыхьакIуэ гъуэгуанэхэр къызэдгъэпэщыну иужь дитщ.

Мы махуэхэм

Мэкъуауэгъуэм и 9, *махуэку*

♦ **Архивхэм я дунейпсо махуэщ**

♦ **Урысейм и Промышленность псынщIэм и лэжьакIуэхэм я махуэщ**

♦ **1935 гъэм** Iуащхьэмахуэ и щыгум япэ дыдэу гупышхуэ дэкIащ.

♦ **1949 гъэм** къалъхуащ КъБР-м щIыхь зиIэ и дохутыр **Чым Агнессэ**.

♦ **1964 гъэм** къалъхуащ техникэ щIэныгъэхэмкIэ доктор, АР-м щIэныгъэхэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ, ЩIДАА-м и член-корреспондент **Блахъуэ Хьэзрэт**.

Дунейм и щытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru сайтым зэритымкIэ, Налшык пшэртехьэ-текIыу щыщытынущ, пIалъэ-пIалъэкIэрэ уэшх къыщешхынущ. Хуабэр махуэм градус 20-23-рэ, жэщым градуси 15-16 щыхъунущ.

Мэкъуауэгъуэм и 10, *мэрем*

♦ **1744 гъэм** Урысеймрэ Тыркумрэ зэращIылIащ Кючук-Кайнарджи мамыр зэгурыIуэныгъэр. Абы ипкъ иткIэ, Къэбэрдейр Урысейм и зы Iыхьэу къалъытат.

♦ **1925 гъэм** къалъхуащ режиссёр цэрыIуэ, УФ-м и цIыхубэ артист **Ерчэн Леонид**.

♦ **1949 гъэм** къалъхуащ медицинэ щIэныгъэхэм я доктор, КъБКъУ-м и профессор, ЩIДАА-м и академик **Инэрокъуэ Аллэ**.

♦ **1959 гъэм** къалъхуащ КъШР-м щыщ къэрал лэжьакIуэ, УФ-м цIыхухэм щIэныгъэ егъэгъуэтынымкIэ пщIэ зиIэ и лэжьакIуэ **Бэчыжь ФатIимэ**.

♦ **1961 гъэм** къалъхуащ шэрджэс еджагъэшхуэ, мэкъумэш щIэныгъэхэмкIэ доктор **Тамэ Мухьэрбий**.

♦ **1988 гъэм** къалъхуащ «Адыгэ псалъэ» газетым и лэжьакIуэ, тхакIуэ, 2013 гъэм Мейкъуапэ щекIуэкIа «Адыгэ пщащэ» дунейпсо зэпеуэм япэ вице-мисс щыхъуа **Щомахуэ Залинэ**.

Дунейм и щытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru сайтым зэритымкIэ, Налшык пшэр-техьэтекIыу щыщытынущ. Хуабэр махуэм градус 23-25-рэ, жэщым градуси 15-17 щыхъунущ.

Зыгъэхьэзырар **ЩХЬЭЩЭМЫЩI Изэщ.**

Лъэпкъ Iущыгъэ:

ЩIэ ягъэIущ щхьэкIэ, жьы яущиижрэ?

Хамэ ахъшэкIэ щэхуат

Урысей МВД-м Аруан районым щиIэ къудамэм следствиемкIэ и IэнатIэм и кIэм нигъэсри судым игъэхьащ Аруан районым щыпсэу, илъэс 19 зи ныбжь цIыхубзым теухуа уголовнэ Iуэхур. Ар ягъэкъуаншэ УФ-м и Уголовнэ кодексым и 158-нэ статьям и 3-нэ «г» Iыхьэм къыщыхьа щIэпхъаджагъэр (Банк счётым ахъшэ къидыгъукIын) илэжьауэ.

ЗЭРАУБЗЫХУАМКIЭ, пщащэр 2022 гъэм мэлыжьыхьым и 15-м Нарткъалэ щыIэу, уэрамым къыщищтащ яIэпыхуа банк картэр. Иужьым къызэрыщIэкIамкIэ, ар а щIыпIэм щыпсэум фIэкIуэдат. Хъыджэбзым гу лъитащ банк картэм «Wi-Fi» технологием и дамыгъэр зэрытетым. Картэр зыIыгъ дэтхэнэми ар къигъэсэбэпу ирищахуэ мэхъу.

А махуэ дыдэм зэман зэхуэмыдэхэм Нарткъалэ дэт тыкуэнхэмрэ аптекэхэмрэ щыщэхуащ сом 5374-рэ кIэпIейкIи 10-рэ и уасэкIэ.

Картэр зейм ирита хэщIыныгъэр хъыджэбзым ирагъэпшыныжащ.

ГъэтIылъыгъэ ящIу яубыдащ

Наркотикхэр зэрызэрагъэкIуэкIым кIэлъыплъынымкIэ управленэмрэ Урысей ФСБ-м и управленэу КъБР-м щыIэмрэ я лэжьакIуэхэм, КъБР-м щыIэ МВД-м и «Гром» гуп хэхар я щIэгъэкъуэну Май къалэм къэлъыхъуэныгъэ Iуэхухэр щрагъэкIуэкIыу накъыгъэм и 28-м и пщэдджыжьым цIыхухъуитI яубыдащ.

МЫЗЭ-мытIэу суд зытращIыхьа, илъэс 40 хъу прохладнэдэс цIыхухъумрэ нэхъапэми судым ирашэлIа, илъэс 45-рэ хъу и ныбжьэгъумрэ яубыдащ щэхуу гъэтIылъыгъэхэр ящIу. Шэч зыхуащIхэм къытрахащ вещество гъуабжэ зэрылъ пакет 24-рэ. Яубыдахэм язым къазэрыжриIамкIэ, зэкIуэцIылъхэм ярылът «героин» наркотикхэкI икIи гъэпщкIупIэхэр къагъэсэбэпурэ Май районым и щIыналъэм щрагъэкIыну я мурадт.

Апхуэдэуи шэч зыхуащIхэм наIуэ къащIащ наркотикыр гъэпщкIупIищым зэрыралъхьар икIи полицэм и лэжьакIуэхэм а зэкIуэцIылъхэр кърахащ. Экспертизэм къызэригъэлъэгъуамкIэ, абы «героин» наркотикхэкIыу грамм 11,22-рэ хэлъщ.

Шэч зыхуащIхэр яубыдащ. Урысей МВД-м Май къалэм щиIэ къудамэм абыхэм ятеухуа уголовнэ Iуэху къиIэтащ УФ-м и Уголовнэ кодексым ипкъ иткIэ.

БАХЪСЭН Азэмэт.

Экономикэ Политикэ

Махуэку

Кавказ Ищхъэрэ Жылагъуэ Iуэху

Ныбэр къэблагъэмэ...

Урысейм псори къыхуей мэхъуж. Украинэм Iэмалыншагъэкlэ щригъэкIуэкI зауэ Iуэху щхьэхуэр ямыдзу зи щIыб ди къэралым къыхуэзыгъэзахэр йогупсыс: дызытес къудамэр пыдымыупщIыжу пIэрэ? И гугъу тщIыхахэнкъым Киев иригъэкIуэкI политикэр щхьэпсыншагъэм тещIыхьауэ зэрыщытар нэхъыбэм къагурыIуэ зэрыхъуми, УФ-р дунейпсо экономикэм къызэрыхамыгъэкIыфынур куэдым я деж кIэ хьэкъщ.

НЭХЪАПЭМ Урысейр утыку зэритар и щыIэдагъэмрэ газымрэщ. Иджыпстуи абы а гъэсыныпхъэ лIэужьыгъуэхэр (псом хуэмыдэу иужьрейр) имыIэмэ, Европэр етIысэхынущ, ауэ ди къэралым и гъавэр ягъэлыхьэрэмыхъуэм, континентхэр гъаблэм зэщIищтэнущ. Зэрыгурыгъэщи, ар куэдкIэ нэхъ Iейщ. Абы и нэщэнэхэр зэрыщыIэм гу лъыитари Германием экономикэ зэдэлажьэныгъэмрэ зыужьыныгъэмкIэ и министр Шульц Свенья: «Къэрал куэдыр псэуфынукъым Урысеймрэ Украинэмрэ я мэкъумэшхэкIхэр ямыIэу».

Абы и закъуэкъым апхуэдэу жызыIэри.

- Ди пащхьэм къиува къэлэныр тхузэфIэхынукъым Украинэр, абы къыдэкIуу Урысеймрэ Белоруссиемрэ, къыхэмыхьэу, - къыхигъэщхьэхукIащ ООН-м и Секретарь нэхъыщхьэ Гуттериш Антониу.

А зэгухьэныгъэм къелъытэ мэжалIэхэм я бжыгъэр 2022 - 2023 гъэхэм цIыху мелуани 8 - 13 хуэдиз къэхъуэну... Санкцэхэр ялъэмыIэсами, мазэ зыбжанэ къуэ ди дунейм щыдокIуей ерыскъыпхъэхэм я уасэхэр. Ар къызэпаудын мурадкIэ иджы хущIокъу Украинэм и гъавэ тонн мелуан тIощI Одессэ и кхъухь тедзапIэм щызэтрихьар къагъэсэбэпыну. Ар ирашыну къызэгъэувыр США-м и президент Байден Джо и закъуэкъым.

КIэщIу жыпIэмэ, къагурыIуауэ къыщIэкIынущ Урысеймрэ Украинэмрэ гъавэ и лъэныкъуэкIэ яIэ мыхьэнэр - гуэдзу ящэм и куэдагъымкIэ ди къэралым япэ, иужьрейр етхуанэ увыпIэм дунейм щыIэгъыщ. АбыкIи зэфIэкIырхэм: IусыныпхъэмкIи тIури пашэщ: хьэмкIэ Украинэр етIуанэ, Урысейр ещанэ увыпIэм щытщ. Нартыху кIи хуэмыхухьым. АдэкIэ дыщIэтэнщи, а къэралитIым ираш дунейм сэхуран дагъэу щащэм и Iыхьэ щанитIыр. Канадэм иужькIэ, Урысейщ рапс дагъэ нэхъыбэ дыдэ къэзылэжьыр.

МэкъумэшхэкIхэр къэдгъэнэнщ. Ахэр бэв хъунукъым щыгъэпщэхэр имыIэмэ. Къэрал 25-м щыгъэпщэхэм я Iыхьэ щанэр (азот, аммиак лIэужьыгъуэхэр) щащэхур Урысейщ.

Мис арашщ ООН-м Ерыскъы, мэкъумэш зэгухьэныгъэр (ФАО) Урысейм гъавэрэ щыгъэпшэрэ ищэным зэран хуэхъу гуэри дунейпсо утыкум щамылэжьыну къыщIыхуриджэр. Шынагъуэр къызыпкърыкIри санкцэхэм я закъуэкъым, уеблэмэ ахэр хэтыххэкъым. Пандемием и зэманым гъунапкъэхэр зэхуащIауэ щытащ. Абы хэлъхьэ щIыналъэ куэд зыхьыда угъэ. И ерыскъы шынагъуэншагъэм трищIыхьщ, УФ-м и Правительствэм мардэ хуигъэувщ къэралым ираш гъавэм: абы къелъытэ уасэхэр зэрыдэкIуейм щыгуфIыкI сондэджэрхэр гуэдз нэхъыбэ ирагъэкIын папщIэ зэфIэувэ щытыкIэр къагъэсэбэпыныкIэ хъуну (дигу къэдгъэкIыжынщ сэхуран дагъэм, гъущIэхэхэм къэщыщIар).

Зэрыщыту къапщтэмэ, США-м Мэкъумэш хозяйствэмкIэ и министерствэм зэрыттрищIыхьамкIэ, мы гъэм гъавэу ящэм тонн мелуани 4,5-рэ, Iусыпхъэу - тонн мелуани 7-рэ кIэрыхунущ. Иужьрей бжыгъэм къыбжыбжеIэ IэщхэкIыу нэхъ мащIэ къызэралэжьыну. Зэрытлъагъущи, дэрэжэгъуэ къозытхъым.

Украинэр гуэдз зыщахэм яхэкIыну къыщIэкIынущ. Гъавэу къэрахьэлIэн хэзыгъэхъуэфынур США-м, Канадэм, Урысейм я закъуэщ. Ди къэралыр щогугъ зэи къэмыхъуа бэвагъым - тонн мелуан 130-м (тонн мелуан 87-р гуэдзщ).

Ауэ псори къыщежьар гъэсыныпхъэхэрщ. Абыхэм (псалъэм и хъэтыркIэ, газым) я уасэхэр зэрыдэуеям къыхэкIыу къэрал куэдым щыгъэпшэрхэу (азотхэу, аммиакхэу) щагъэхьэзырам щIым щыхалъхьэну нэхъ мащIэ. Абы и зэранкIэ гъавэм и бэвагъыр процент 25 хуэдизкIэ ехыныщ. Зэрытлъагъущи, зыр адрейм пыщIащ. Нэгъуэщу жыпIэмэ, гъавэр политикэ Iуэхум хуэкIуащ.

Хэт хилъафэр?

Дунейм къызэрытехъуэрэ цIыхур мэщакIуэ. Зэгуэр абы и шхыныгъуэ закъуэу щытар псэущхьэхэрщ. Тхыдэм тепщIыхьмэ, абы ахэр къигъэIэсэн, гъавэхэкIхэр ищIэн зэрыщIидзэрэ зэманыхуэ дэкIакъым. ИужькIэ щэкIуэныр хуэкIуащ нэгум зэрызэрагъэужь Iуэхум. Псори къыщежьар къулыкъу лъагэ зезыхьэхэм я деж щ. Къэрал унафэщIхэм яхэтт мэзым фоч щагъэуэным дихьэх куэд. Ахэр ди къэрал абрагъуэм и нэхъ щIыналъэ пхыдзахэм къыщыщIидзырт. Дауи, къакIуэрт ди Къэбэрдей-Балъкъэрми. ЗэрыгурыIуэгъуэщи, абыхэм ялъэIэсыртэкъым хабзи бзыпхъи - я нэм къыфIэнэм сыт хуэдэ зэманми къакI хъурт щIыхуипщIхэр ядэIэпыкъуу.

АУРЭ щэкIуэныр фейдэшхуэ къызыхах Iэнатiэ хъуащ. Мэзхэмрэ тафэхэмрэ зи хэщIапIэ псэущхьэхэр къаукIыну хуит зыщI дэфтэрхэр ящэу, щыщэкIуэну лъэхъэнэхэр ягъэубэ къаублащ. Иджы щэкIуэн зыхуэзэфIэкIыныр зи хэхуэхэр ин цIыхухэрщ. Ар абыхэм я дежкIэ лъигъэ зэхэгъэхьэпIэзуи увэщ: сыт и уасэ къэбукIа хьэкIэкхъуэкIэм уцуххьэуэщыту сурэт зытребгъэхьу? ИужькIэ ар уи ныбжьэгъу-жэрэгъухэм ебгъэлъагъу зепхьэ хъунущ... Ар хьэл яхуэхъуащ къулыкъущIэхэм, депутатхэм, абыхэм я Iупэфlэгъу къулеижьхэм. Апхуэдэ дыдэуи заубгъуащ хабзэм къемызэгъыу зэрыщэкIуэм егъэщIылIауэ къэхъей къауэгъэхэми. Апхуэдэхэм хэхуэхэм я къулыкъукIэ, уеблэмэ я гъащIэр щафIэкIуэд хъоххъу.

НаIуэу зэрыщытщи, къуентхъ къащI псэущхьэхэм я бжыгъэр блы хъууэ Урысейм щызэхалъхьащ: мыщэр, щыхьыр, дыгъужьыр, мэз джэдур, губгъуэ бжэныр, бланэр, мэз джэдур. А псори ди махуэкIи, махуитIкIи, хэбгъэзыхьмэ, тхъэмахуэкIи къыпхуэукIынукъым, зыхуэгъэзэзыр нэгъуэщI къэралхэм ящыщ щакIуэхэр ди деж къагъэкIуэныщ. Абы щыгъуэми зэрыщыхьэщIэкIуэзри тхьэкIыйу яубзыхуащ.

АрщхьэкIэ ищхьэкIэ зи гугъу тщIа гупым хыхьэхэр зэсар нэгъуэщIщ: къапэщIэхуэр сыт хуэдэ зэманми дунейм ирагъэхьэжынырщ. Апхуэдэ бгъэдыхьэкIэр хуабжьу зэран къыхуэхъуащ Камчаткэм щыщ мелардырыбжэ Редькин Игорь. Зы къуажэ гуэрым щыпсэухэм я деж абы къыщищIащ а щIыпIэм куэдрэ мыщэ зэрыщызекIуэр. Къыхуагъэлъэгъуа жылэм кIуащ. ИужькIэ езым зэрыжиIэжамкIэ, хьэкIэкхъуэкIэр Iуигъэщтыкlыну хуея къудейщ. Машинэ хьэлъэм и кIуэцIым исуи икIи тэмэму тримыгъапсэу мыщэм еуащ, ауэ, ди жагъуэ зэрыхъущи, иукIар гъущIыкIэ зэхуэзыхьэс щIалэрщ.

Нэгъабэ газет зыбжанэм къытехуащ хьэрф инхэмкIэ уэсым тратха, «Камчатка 2021» псалъэхэм я кум ит щакIуэм и сурэтыр. УеплъыIуэмэ, плъагъурт хьэрфхэр къаз, бабыщ укIахэмкIэ зэратхар. ИужькIэ къызэрабжамкIэ, псори зэхэту къази 175-рэ бабыщи 2-рэ хъурт. ЩакIуэри къацIыхуащ: ар Магадан щыщ депутат Крамаренкэ Александру къыщIэкIащ. Абы щыгъуэми, Чукоткэм щызекIуэ хабзэм ипкъ иткIэ, накъыгъэм и 14-м къыщыщIэдзауэ 24-м нэс зи кIыхьагъ гъатхэ щэкIуэгъуэ зэманым кърyи 2, къази 5, махуэ къэс хуэзэу бабыщи 5 нэхърэ нэхъыбэ къэбукIыну ухуиткъым. Псом хуэмыдэу узыгуэзыгъэпыр ишхын мурадкIэ депутатым апхуэдиз псэущхьэ зэримыукIарщ. Уголовнэ Iуэху къаIэтат, ауэ псынщIэу щIалъэфыжащ.

АрщхьэкIэ КПРФ-м и цIэкIэ Къэрал Думэм и депутат Рашкин Валерий щыхь зэриукIам егъэщIылIауэ къэхъея къаугъэм иужькIэ, жылагъуэм Крамаренкэри ягу къэкIыжащ икIи къигъэуващ ари жэуапым ирашэлIэну. Ауэ хунэсакъым: нэгъабэ и фокIадэм езым и пэшым къыщагъуэтыжащ абы и хьэдэр. И щакIуэ фочри къыбгъурылът. Хабзэхъумэхэм къалъытащ депутатым зиукIыжауэ. Ауэ хэIущIыIу ямыщIын папщIэ и гъусахэм ар лъэныкъуэ ирагъэзауэ жызыIэхэр щыIэщ.

Зэрытлъагъущи, уи къулыкъум укъыкъуэгушхукIыу хабзэншагъэ зепхьэ хъунукъым.

ЩIэныгъэм щыпхиша лъагъуэр

Хэку иныр, Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэр зэрыгушхуэ, зэрыпагэ, щытхъу ин зыхуэфащэ цIыху куэд къытхэкIащ адыгэ лъэпкъым. Ди республикэм и цIэр абыхэм фIыкIэ щагъэIуащ щIэныгъэми щэнхабзэми, политикэми экономикэми, гуащIэдэкI лэжьыгъэми нэгъуэщI IэнатIэхэми. Апхуэдэ цIыху цIэрыIуэхэм ящыщащ физико-математикэ щIэныгъэхэм я доктор, профессор, ЩIэныгъэхэмкIэ Дунейпсо Адыгэ Академием, ЩIэныгъэмрэ гъуазджэмкIэ Петровскэ академием я академик, УФ-м щIыхь зиIэ и метеоролог, Бгы лъагэ геофизикэ институтым и унафэщIым щIэныгъэ лэжьыгъэмкIэ и къуэдзэу щыта Къалэ Хьэжбарэ Мамызэ и къуэр (1942 - 2021). Псэужамэ, щIэныгъэлI цIэрыIуэм и ныбжьыр мы махуэхэм илъэс 80 ирикъунут.

КЪАЛЭ Хьэжбарэ Дзэлыкъуэ районым хыхьэ Сэрмакъ къуажэм 1942 гъэм и мэкъуауэгъуэм и 6-м къыщалъхуащ. Жылэм дэт курыт школыр ехъулIэныгъэкIэ къэзыуха щIалэ жыджэрым и нэ къикIырт дэзыхьэх физикэ, есэп щIэныгъэхэмкIэ бгъэдэлъ зэфIэкIхэм адэкIи хигъэхъуэну. А хъуэпсапIэр и гъуэгугъэлъагъуэу Хьэжбарэ 1959 гъэм щIэтIысхьащ КъБКъУ-м и физико-математикэ факультетым. Зэрихабзэу, студент илъэсхэр купщIафIэу икIи щызу ирихьэкIащ абы. Къэхутэныгъэхэм дихьэх щIалэщIэр щIэх-щIэхыурэ хэтт еджапIэ нэхъыщхьэм студентхэмрэ аспиратхэмрэ папщIэ щызэхашэ щIэныгъэ зэхуэсхэм, конференцхэм. Абыхэм я псэлъапIэхэм Хьэжбарэ щиIуатэрт къаIэта IуэхугъуэхэмкIэ иIэ еплъыкIэхэр, иригъэкIуэкIа къэхутэныгъэхэм къарикIуахэр. Студент жыджэрыр апхуэдэу ирагъэблагъэрт щIыналъэпсо, къэралпсо щIэныгъэ зэхыхьэхэми.

ЩIэныгъэ куу зригъэгъуэтарэ къэкIуэнум мурадыфIхэр хуиIэу, 1964 гъэм Къалэм къиухащ университетыр. Геофизикэ унэтIыныгъэм хуабжьу дихьэх IэщIагъэлI ныбжьыщIэр ирагъэблэгъауэ щытащ Бгы лъагэ геофизикэ институтым, япэщIыкIэ щIэныгъэ лэжьакIуэ нэхъыщIэу, иужькIэ щIэныгъэрылажьэ нэхъыжьуи, къудамэм и унафэщIуи, институтым и пашэм и къуэдзэуи лэжьащ илъэс куэдкIэ.

Бгъэдэлъ щIэныгъэм адэкIи хигъэхъуэн мурадкIэ, 1979 гъэм Хьэжбарэ щIэтIысхьащ геофизикэ институтым и аспирантурэм. ИригъэкIуэкIа къэхутэныгъэхэр зи лъабжьэ япэ щIэныгъэ лэжьыгъэ цIэрыIуэр игъэхьэзыращ 1982 гъэм ирихьэлIэу, ар ехъулIэныгъэкIэ пхигъэкIри физико-математикэ щIэныгъэхэм я кандидат хъуащ. А зэманым къыщыщIэдзауэ Къалэ Хьэжбарэ кууурэ хэтащ метеорологие, климатологие, атмосферэм и физикэ щIэныгъэ унэтIыныгъэхэм, къэхутэныгъэ хьэлэмэтхэр щригъэкIуэкIыу, лэжьыгъэ купщIафIэхэр зэфIихыу. Пшэхэмрэ пшагъуэмрэ дунейм и щытыкIэнур зэрелъытар къыхутэу, Къалэм мызэ-мытIэу къызэригъэпэщащ икIи езыр я пашэу щытащ щIэныгъэ зекIуэ 30-м щIигъум. «АЛЬПЭКС» дунейпсо гъэунэхуныгъэхэу бгы лъагэ щIыпIэхэм щрагъэкIуэкIхэм я щIыналъэпсо Iыхьэхэр иригъэкIуэкIыу, Къалэ Хьэжбарэ зи пашэ гупым щIэныгъэ куэд къаугъуеящ уэмрэ уэшхымрэ щIыуэпсым и щытыкIэр зэрахъуэжым ехьэлIауэ. А къэхутэныгъэ хьэлэмэтхэр зи тегъэщIапIэ щIэныгъэ лэжьыгъэу 200-м нэс и къалэмыпэм къыпыкIащ еджагъэшхуэм, монографие щхьэхуэу тху, езым къигупсыса Iэмэпсымэхэм къапэкIуа патент зыбжани яхэту.

2002 гъэм Къалэ Хьэжбарэ утыку кърихьауэ щытащ илъэс бжыгъэкIэ зэлэжьа и диссертацэ купщIафIэр. Ар еджагъэшхуэм ехъулIэныгъэкIэ щыпхигъэкIащ ди къэралым и метеорологие щIэныгъэ IуэхущIапIэ нэхъыжьхэм халъытэ, Воейков Александр и цIэр зезыхьэ Геофизикэ обсерваторэ нэхъыщхьэм и Диссертацэ советым икIи физико-математикэ щIэныгъэхэм я доктор цIэ лъапIэр къыфIащауэ щытащ. ЩIэныгъэ дунейм щIэупщIэшхуэ щызыгъуэта а монографием къыщыгъэлъэгъуа Iуэхугъуэхэм ящыщ куэд ноби я гъуэгугъэлъагъуэщ IэщIагъэлI цIэрыIуэ куэдми щIэныгъэм япэ лъэбакъуэхэр щызыч щIалэгъуалэми.

МурадыщIэхэмрэ Iуэху еплъыкIэщIэхэмрэ зи куэд IэщIагъэлIым и жэрдэмкIэ Бгы лъагэ геофизикэ институтым, КъБКъУ-м мызэ-мытIэу къыщызэрагъэпэщащ икIи купщIафIэу щрагъэкIуэкIащ щIэныгъэ-практикэ, методикэ конференцхэр, семинархэр. Зи Iуэху еплъыкIэхэмрэ псалъэмрэ щIэныгъэ дунейм пщIэ щызыгъуэта езыри щIэх-щIэхыурэ ирагъэблагъэрт апхуэдэ дунейпсо, къэралпсо зэхыхьэхэ купщIафIэхэм.

Къэралпсо мыхьэнэшхуэ зиIэ апхуэдэ щIэныгъэ-къэхутэныгъэ инхэм къадэкIуэу Къалэ Хьэжбарэ КъБКъУ-м и физикэ факультетым илъэс куэдкIэ щригъэджащ. Еджагъэшхуэм, щIыналъэм и къэкIуэнум егупсыс хэкупсэ нэсым гулъытэшхуэ хуищIырт щIалэгъуалэр щIэныгъэм хэшэнми. Къалэм и нэIэм щIэту, ар я щIэныгъэ унафэщIу ягъэхьэзыращ икIи ехъулIэныгъэкIэ пхагъэкIащ кандидат диссертацэхэр, доктор лэжьыгъэхэр.

Къалэ Хьэжбарэ зэфIиха лэжьыгъэхэм яхуэфэщэн гулъытэ ягъуэтащ. Абы къыхуагъэфэщащ къэрал дамыгъэ лъапIэхэр, къыфIащащ щIыхьыцIэ лъагэхэр, кърататщ щыхь, щIытхъу, фIыщIэ тхылъхэр. «УФ-м и ГидрометеокъулыкъущIапIэм и отличник» цIэр зыхуагъэфэща щIэныгъэлI цIэрыIуэм, къэхутакIуэ емызэшым бгъэдэлъа Iуэху зехьэкIэр дапщэщи щапхъэу ягъэлъагъуэрт. Ар пщIэ хуащIу хагъэхьат Урысейм и Гидрометеорологие къулыкъущIапIэм и ЩIэныгъэ советым, щылажьэ институтым и ЩIэныгъэ-техникэ советми и унафэщIт, Техникэ комиссэми и пашэт. Апхуэдэу Къалэ Хьэжбарэ ящыщащ КъБР-м нанотехнологиемрэ инновацэхэмрэ я IэнатIэхэр къыщызэгъэпэщынымрэ абыхэм щIыналъэм зыщегъэужьынымкIэ лэжьакIуэ гуп хэхам хагъэхьа IэщIагъэлI цIэрыIуэхэм.

Еджагъэшхуэ Къалэ Хьэжбарэ Мамызэ и къуэм и гъащIэ купщIафIэр, бгъэдэлъа зэфIэкI инхэр, и къалэмыпэм къыпыкIа щIэныгъэ-къэхутэныгъэ лэжьыгъэхэр лъэпкъ щIэныгъэм и Iыхьэ абрагъуэщ. ЩIэныгъэлI щыпкъэм пхиша лъагъуэм нобэ ирокIуэ ар хэзымыгъэгъуэщэж и гъэсэнхэу я унэтIакIуэм и фэеплъыр сакъыу зыхъумэхэр. Къалэм и цIэм доин икIи ирогушхуэ апхуэдэ хэкулI къызыхэкIа лъэпкъри.

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

ТекIуахэр ягъэпажэ

Тэрч районым егъэджэныгъэмкIэ и управленэм и деж щыIэ ЩIалэгъуалэ центрым щекIуэкIащ «Рыцари закона» республикэ зэпеуэм и иужьрей Iыхьэр.

РЕСПУБЛИКЭ МВД-м къызэригъэпэщауэ 2003 гъэ лъандэрэ ирагъэкIуэкI зэпеуэр зытеухуар щIалэгъуалэр псэкIи, IэпкълъэпкъкIи узыншэу, Хэкур фIыуэ ялъагъуу къэгъэтэджынырщ, залымыгъэм, экстремизмэм, терроризмэм япэщIэтынырщ. Мы гъэм абы и кIэух Iыхьэр зэхэмыхьэу, пэIудзауэ екIуэкIащ. Ар къызэгъэпэщыным хэтащ къудамэм и деж щыIэ Жылагъуэ советым и лIыкIуэ Шэрыб Людмилэ.

Жюрим хагъэхьат КъБР-м щыIэ МВД-м участковэ уполномоченнэхэм я лэжьыгъэр къызэгъэпэщынымрэ балигъ мыхъуахэм я IуэхухэмкIэ и къудамэм и унафэщI, полицэм и полковник Ащхъуэт Аслъэн, Урысейм СледствиемкIэ и комитетым СледствиемкIэ и управленэу КъБР-м щыIэм и къудамэм и инспектор, юстицэм и майор Ульяновэ Иринэ, КъБР-м щыIэ МВД-м дэлажьэ Жылагъуэ советым и секретарь ШкIэжь Ирэнэ, КъБР-м Егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ и министерствэм и къудамэм и унафэщI Нэгъуей Iэсият, республикэм Узыншагъэр хъумэнымкIэ и министерствэм и лIыкIуэхэр, апхуэдэуи республикэм щыIэ МВД-м участковэ уполномоченнэхэм я лэжьыгъэр къызэгъэпэщынымрэ балигъ мыхъуахэм я IуэхухэмкIэ и къудамэм и лэжьакIуэхэр.

Жюрим и пащхьэ кърахьат команди 4-м я видеороликхэр: «Лицей» -Тэрч къалэм и «Лицей №1», «БЭМС» - Тэрч къалэм и курыт школ №3, Новая Балкарием дэт курыт еджапIэм ей «Горячие сердца», Налшык къалэм и курыт школ №5-м и «Реальная жизнь» гупхэм я лэжьыгъэхэр. КIэух зэпеуэм хэтхэм утыку кърахьат удэзыхьэх программэ екIу.

Жюрим нэхъыфIу къилъытащ Налшык къалэм щыщ творческэ гупым игъэхьэзырар. Абыхэм укъыхураджэрт гъащIэ узыншэм, къыхагъэщащ Iейм ухуэзышэхэр, апхуэдэуи ягъэлъэгъуащ насып нэпцIым и гъуэгур къыхэзыха зи щIалэгъуэхэр зыхэт гугъуехьхэр.

ЕтIуанэ увыпIэр къихьащ «Лицей»-м, «БЭМС», «Горячие сердца» гупхэр ещанэ хъуащ.

Зэпеуэм и кIэухыу командэхэм я капитанхэмрэ конкурсым хэтахэр зыгъэхьэзырахэмрэ, апхуэдэуи «Рыцари закона» марафоныр егъэкIуэкIыным щIэгъэкъуэн хуэхъуахэм иратащ Къэрал кIуэцI IуэхухэмкIэ министерствэу КъБР-м щыIэм и щIыхь тхылъхэр.

ДЫГУЛЫБГЪУ Жантинэ.

Топ джэгуну хуит ящIыртэкъым

Мы гъэм илъэсищэ ирикъуащ Ленин Владимир и цIэр зезыхьэ Союзпсо пионер зэгухьэныгъэр къызэрызэрагъэпэщрэ. Ар зыхуэзар 1922 гъэм накъыгъэм и 19-рщ. Хэти сыт жреIэ, ауэ абы сабийхэр гъэсэн и лъэныкъуэкIэ къалэнышхуэ зэригъэзэщIар зыми хущIэуфэнукъым. ЖаIэми, дедэIуэнукъым: дэ, нэхъыжьхэр зэгуэр пионеру дыщытащ икIи а лъэхъэнэр ди гъащIэм щыщ Iыхьэ нэхъыфIу дигу къинащ. АрщхьэкIэ, щIэ псоми хуэдэу, абы и къежьэкIэри лъэпощхьэпоуншэу щытакъым. Дриплъэжынти тхыдэм.

1928 ГЪЭР къэсыху сабий зэгухьэныгъэр хабзэ пыухыкIа гуэрхэм тетакъым. А илъэсырщ ВЛКСМ-м и ЦК-м, «Совет Союзым и пионерхэм я законхэр» щызэхилъхьар. Абыхэм текI имыIэу тетын хуейт ныбжьыщIэ псори. ИужькIэ дунейм къытехьащ «Пионерхэмрэ школакIуэхэмрэ ящIэн хуейхэр» дэфтэрыр. Нэхъ щхьэтечуи жыпIэ хъунущ: ящIэн хуэмейхэр. Ахэр апхуэдизкIэ къызэрыгуэкIщи, уеблэмэ делагъэу къыпщохъу. Псалъэм и хьэтыркIэ, сабийхэр ягъэIущ: никъуэшххэр умышх; нэгъуэщIым и жьэм жьэдэлъар уи жьэм жьэдумылъхьэ; ущыпсчэкIэ уи жьэр уи IэмкIэ зэхуэщI; ушхэн и пэкIи псыунэм укъыщIэкIыжа иужькIи уи Iэхэр тхьэщI; ямытхьэщIа хадэхэкIхэр умышх; уи пIэм хьэпIацIэ химыщIэным хуэсакъ; лъэгум уимыубжьытхэ, ерыскъы никъуэшххэр иумыкъухь.

Ауэ зыщыдгъэгъупщэнкъым зи гугъу тщIы чэнджэщхэр илъэс 90 и пэкIэ унэ гъуэмбэрэщхэм щIэс сабийхэм, къулейсызхэм я бынхэм папщIэ зэрызэхалъхьар. А зэманым ахэр хуабжьу щхьэпэт.

Къэдгъэлъэгъуэнщ япэщIыкIэ чэнджэщхэу къежьа куэд иужькIэ узытекI мыхъуну мардэу зэрыувар. Къапщтэмэ, вакъэ зэхъуэкIыр. ЯпэщIыкIэ ягъэIуу хуежьащ школым зэрыщIэтыну вакъэ здахьмэ къезэгъыу. Ар къызыхэкIри гурыIуэгъуэт. ЦIыхухэр хуэщIатэкъым вакъэ лей еджакIуэхэм къыхуащэхуфыну. Аурэ я псэукIэр ефIакIуэхукIэ ар къалэну я пащхьэ къиувэрт. Апхуэдабзэщ школ фащэм и къекIуэкIыкIари: «Языныкъуэ школакIуэхэм еджакIуэхэр яхэтщ хъэлат гъуабжэ цIыкIухэр ящыгъыу. ХабзэфIщ, абы школ псоми щытеувамэ арат».

Мис ар псоми къыдэхьэлъэкIырт. Япэрауэ, иужькIэ къежьа школ фащэр дахэтэкъым икIи пудтэкъым. ЕтIуанэрауэ, хэт хуейт зытIэщI-зыхуапэ? Я гуэныхь къэтхьынкъым ди егъэджакIуэхэм я нэхэр яуфIыцIырт, тIийуэ къытхуагъэувыртэкъым школ фащэр.

Е сэлам щрахкIэ я Iэхэр зэрымыубыдыным и хабзэрщэ? БиологиемкIэ дезыгъаджэм къыджиIат Iэубыдым уз зэрыцIалэ къиишэу. Ауэ ар зэгуэр пионер хабзэу щытащ. Илъэси 100 юбилейр щагъэлъапIэм газетхэм къытрадзащ тхыдэм къыхэна сурэт: «1926 гъэм пионер ныбжьыщIэм идакъым СССР-м и правительствэм и унафэщI Рыков Алексей и Iэр иубыдын». ИужькIэ хьэIупс ящIу «цIыхубэм и бийуэ» къыщIрагъэдзами, Рыковыр а зэманым зи пщIэр лъагэ цIыхут.

Апхуэдэ дыдэу телъыджэщ «Пионерыр футбол джэгуркъым» хабзэр. Сабий зэгухьэныгъэр зезыгъакIуэхэм къалъытэрт «хьэрэмыгъэм, цIыхур къэгъэпцIэным тещIыхьа а инджылыз джэгукIэм пионерхэр щыхъумэн хуейуэ».

Абы ещхь нэгъуэщI зэIумыбзыныгъэхэри щыIами, ищхьэкIэ зэрыжытIащи, зэманым къигъэлъэгъуащ пионер зэщIэхъееныгъэм мыхьэнэшхуэ дыдэ зэриIар. Ар иджы къагурыIуащи, къыхалъхьэ ди бынхэр фIым хуэзущиин сабий зэгухьэныгъэ къызэрагъэпэщыну. ФIащынури къагупсысакIэщ - «Переменэшхуэ». Абы къегъэлъагъуэ блэкIам зэи уепIэщIэкIыу укъыпыкI зэрымыхъунур.

«Махуэкум» и къыдэкIыгъуэр зыгъэхьэзырар
ШАЛ Мухьэмэдщ.

Фахуэсакъ хьэ гупышхуэхэм

Иужьрей зэманым къалэ уэрамхэм хьэ гупышхуэхэм уащрохьэлIэ. Абыхэм яхэтщ, волонтёрхэм я нэIэм зэрыщIэтым щыхьэт техъуэу, дамыгъэхэр зи тхьэкIумакIэм хэгъэуахэри уэрамыхьэ къызэрыгуэкIхэри. ТIум щыгъуэми ахэр цIыхухэмкIэ шынагъуэншэкъым.

ГУП зэрыгъэхъуа хьэ екIуэлIапIэншэхэм уащрохьэлIэ къалэкухэм, паркхэм, лъэс зекIуапIэхэм. Псэущхьэр псэущхьэу къонэж, напIэзыпIэм къызэпхидзынур зыми ищIэркъым. АтIэ дэнэ апхуэдиз къалэхьэ хьэулейр къыздикIыр?

ПсомкIи къуаншэр езы цIыхухэрщ. Я щIэщыгъуэр икIыху фэтэрым щаIыгъщ. ПIалъэ гуэрым носри, къыщIагъэтIысыкI, къалэ кIуэцIым ахэр шхын щхьэкIэ зэрыщымылIэнур фIыуэ къагурыIуэу. Къапщтэмэ, гъэ кIуам и закъуэ Къэбэрдей - Балъкъэрым щыпсэу цIыху 1000-м щIигъум хьэ хьэулейхэм я зэран къекIащ.

Хьэр унэм щызыIыгъхэм куэду яхэтщ «модэ щхьэхуэм» тетхэр. Къапщтэмэ, илъэсипщI ипэкIэ хаскэ хьэ лIэужьыгъуэм утыкур ирагъэубыдауэ къекIуэкIащ. Иджы нэгъуэщIхэрщ кърахьэкI-крашэкIыр

Урысейм щрагъэкIуэкIа къэпщытэныгъэхэм къызэрагъэлъэгъуамкIэ, Ставрополь крайм и закъуэ волонтёрхэм къыщагъуэтащ хаскэ нэкIуххэм хуэдэу 50-м нэблагъэ. Псори унагъуэхэм зэрыщаIыгъар нэрылъагъуу, сабийхэм яхуэфIщ, цIыхухэм дзыхь хуащI, машинэ къудейхэм кIуэрыкIуэм тету итIысхьэу. Волонтёрхэм ахэр пIалъэкIэ псэущхьэхэр щаIыгъым яшауэ я узыншагъэр къапщытэ, зигу къыдэмыжхэм йоIэзэ. АдэкIэ - щэ?

Псом нэхърэ нэхъ шынагъуэу къалъытэр зэман дэкIыу ахэр адрей хьэ лъэпкъхэм яхэзэрыхьынкIэ зэрыхъунурщ. Зыри нобэкIэ щыгъуазэкъым абыхэм къатепщIыкIынкIэ хъуну лъэпкъ щIэрыщIэхэм къызыкъуахыну щэным. Апхуэдэ къабзэу дыщыгъуазэкъым хьэхэмкIэ пщэдей къэунэхуну модэм - щакIуэхьэ, хьэ парий?...

Ди къалэхэм къыщрашэкIхэм хаскэ яхэплъагъуэркъым - хьэ IэплIэрыс цIыкIухэщ нэхъыбэу яIыгъыр, арщхьэкIэ уэрамхэм щыпэкIу хьэшхуэхэм къахохъуэ.

Иджыблагъэ къыхалъхьащ хьэр унэм щызыIыгъ къалэдэсхэр къэгъэнэIуэн хуейуэ зыгъэувыну хабзэм и проект. Абы Iэмал къаритынущ уэрамым къыдаутIыпщхьэж хьэхэр зейхэр къагъуэту етхьэкъуну.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

Гъуазджэм и дунейм

Урысейм щыпсэу лъэпкъхэм я щэнхабзэхэм и илъэсым хиубыдэу Бахъсэн щІыналъэм гъуазджэхэмкІэ и еджапІэхэм пшыхь гъэщІэгъуэнхэр къыщызэрагъэпэщащ. Хабзэ хъуауэ зэхашэ зэІущІэхэм цІыху хъарзынэ екІуэлІащ, куэдми гукъинэж ящыхъуащ.

ГЪЭ ЕДЖЭГЪУЭР зэрызэхуащІыж гъуазджэ пшыхьхэр къуажэхэм дэт щэнхабзэмкІэ унэхэм щекІуэкІащ, зи зэфІэкІыр нэхъ лъагэу къалъыта икІи зи ехъулІэныгъэхэр нэхъ нэрылъагъуу къыхэщ сабий зэчиифІэхэм я утыкури екІуу зэгъэпэща хъуат. НыбжьыщІэхэм я гупыжыр даІыгъыну къекІуэлІат щІыналъэ унафэщІхэр, щэнхабзэ икІи жылагъуэ лэжьакІуэхэр, курыт щІэныгъэ щрагъэгъуэт ІуэхущІапІэхэм щылажьэ егъэджакІуэхэр, адэ-анэхэр, Іыхьлыхэр, къуажэдэсхэр.

Утыкур хуит зыхуащІа сабийхэм ягъэхьэзыращ классикэ макъамэм щегъэжьауэ къэфэкІэ зэмылІэужьыгъуэхэм щыщІэкІыжу узыІэпызышэ теплъэгъуэхэр. Апхуэдэу, цІыкІухэм яхузэфІэкІащ дуней псом щыцІэрыІуэ макъамэтх Бах Иоганнрэ Вивальди Антониорэ я ІэдакъэщІэкІхэри, иджырей уэрэдусхэм ятха макъамэхэри, адыгэ, балъкъэр лъэпкъ пшыналъэхэри ягъэзэщІэн.

Куэдым гуимыхуж ящыхъуащ Сирием къикІыжа ди лъэпкъэгъуу Крем-Константиновскэ (Иналхьэблэ цІыкІу) къуажэр псэупІэ зыщІахэм я щІэблэ цІыкІухэм, илъэс пщІырыпщІ зи ныбжь зэшыпхъуухэу Латэхэ Самэрэ Хьэлэрэ, я пианинэ еуэкІэр. Абыхэм кърагъэкІ классикэ макъамэр къызэрымыкІуэу зэпІэзэрытт, ягъэзащІэ пшыналъэм я псэр зэрыхалъхьар къапщІэу гъэхуат, къабзэт, пшыналъэпкъым лей халъхьэртэкъым. Адыгэ хъыджэбз цІыкІуитІым пианинэм кърагъэкІыр классикэ макъамэ пэтми, абы едэІуахэм зэгурыІуам хуэдэу къыхагъэщырт, я хэкупсэр зэрыушэр, я адыгэгур зэрыгушхуэр.

Еплъхэм ягъэщІагъуэу хьэлэмэт дыдэт къэфакІуэхэмрэ уэрэджыІакІуэхэмрэ утыкум зэрита щІыкІэри. Къафэ гъуазджэм зэрыхыхьэрэ зыбжанэ зэрыщІари, а гъуэгум хуэпэжу зэрыщытри я зыІыгъыкІэм къигъэлъагъуэрт, къэфэкІэм ІэпкълъэпкъыМ ирит лантІагъыр къазэрытещымкІэ еш имыІэу куэдрэ зэрылажьэри яхэплъагъуэрт. ЦІыкІухэм яхузэфІэкІащ къафэм и унэтІыныгъэ зэмылІэужьыгъуэхэр къагъэлъэгъуэн, хъэтІ зэхуэмыдэхэм зэрыхуэІэижьри псоми я фІэщ ящІын. Гъуазджэ еджапІэхэм я гъэсэн цІыкІухэм ягъэлъэгъуащ иджырей сабий, лъэпкъ, модерн къэфэкІэхэр. Щыгъын щхъуэкІэплъыкІэ зэблахъуу, макъамэ зэхуэмыдэхэр яхъуэжу, къафэ дахэхэр зэрагъэкІуу зыр адрейм иужь иту къихьэгъуэ зыбжанэ ягъэкъарууащ ныбжьыщІэхэм.

Къыхэгъэщын хуейщ Гъуазджэхэмкіэ сабий еджапІэхэр къызэраухымкІэ щыхьэт тхылъхэр ныбжьыщІэ 29-м зэрыратар. Абыхэм ящыщу Бахъсэнёнкэ (Къэсейхьэблэ) и сабиитхум, Къулъкъужын Ищхъэрэ (Къуэнхьэблэ) дэт, Къып Мухьэмэд и цІэр зезыхьэ щыщу ныбжьыщІийм, Зеикъуэ къуажэм гъуазджэ еджапІэм щагъасэ цІыкІу 16-м тхылъхэр ІэщІалъхьэжащ.

ЕджапІэхэм илъэсыр зэрызэхуащІыжа пшыхьыр къызэрыщыхъуам и гугъу щищІым, Бахъсэн щІыналъэм щІыпІэ унафэр щызехьэнымкІэ ІуэхущІапІэм щэнхабзэмкІэ и къудамэм и унафэщІ Тхьэмадокъуэ Зерэ къыхигъэщащ илъэгъуар къызэрымыкІуэу гурыхь зэрыщыхъуар, блэкІа илъэсми ехъулІэныгъэ куэд къазэрыхуихьар. Абы и псалъэм къыхэщащ гъуазджэм дихьэх сабийхэм я бжыгъэм зэпыу имыІэу зэрыхэхъуэр, къэфэкІэ зрагъэщІэну, макъамэ Іэмэпсымэ зэмылІэужьыгъуэхэм еуэфу зрагъэсэну, уэрэд жыІэкІэм хэлъ щэхухэм зыщызыгъэгъуэзэну хуейхэр куэд хъууэ зэрыкІуэр. «Ар дэркІэ гушхуэныгъэшхуэщ, сыту жыпІэмэ къытщІэхъуэ щІэблэм щэнхабзэр зэхещІыкІ, гъуазджэр егъэлъапІэ, нэгъуэщІу жыпІэмэ – дахагъэр къыгуроІуэ. Мы дызытет дунейр къызэтезыгъэнэнур а дахагъэращи, ди щІэблэм щыщу а ІэнатІэм нэхъыбэ тхуешэлІэху ди насыпщ. Урысейпсо, хэгъэгупсо макъамэ зэхьэзэхуэхэм къыщыхэжаныкІхэр мащІэкъыми, дызыщыгугъын, дыщІэлэжьэн, дыщІэпсэун щхьэусыгъуэ диІэщ. Гъуазджэм и дунейр езыр хьэлэмэт защІэу зэхэлъщи, а хьэлэмэтыр сабийм и псэкІэ зэрызыхэтщІэм уасэ иІэкъым», – жиІащ Тхьэмадокъуэ Зерэ.

ШУРДЫМ Динэ.

Нарт хъыбархэр Ут Плъыжьым щаІуатэ

Урысейм и махуэр ягъэлъапІэу, иджыблагъэ Москва щекІуэкІащ «Ут Плъыжь» тхылъ фестивалымрэ ди къэралым щыпсэу лъэпкъхэм я бзэр хъумэным теухуа литературэ зэхыхьэ.

ІУЭХУ дахэм хэтащ «Сыринэ» зи фІэщыгъэ япэ адыгэ щІалэгъуалэ театрыр. «Таурыхъхэм я лъахэм – Урысейм ис лъэпкъхэм я дуней телъыджэм зыщыплъыхьын» концертым театрым и гъэсэнхэр къыщеджащ нарт эпосым щыщ Іыхьэ. «Сосрыкъуэ мафІэр къызэрихьыжам» хэт пычыгъуэхэр зэпадзащ Нарткъалэ 9-нэ классыр къыщызыух Тутар Гуащэхъанрэ Шэджэм щыщ, 7-нэ классым щеджэ Пекъу Къантемыррэ.

«Сыринэ» театрыр къызригъэпэщащ «Адыгэ дуней» лъэпкъ фондым. Театрым и унафэщІыр Къанкъул Ислъамщ. Пшыналъэр, пхъэцІычыр, ныбжьыщІэхэм я бзэ шэрыуэр зэщІэту Москва щагъэлъэгъуа теплъэгъуэр зыгъэхьэзырар, ныбжьыщІэхэм ядэлэжьар аращ. «Сыринэ» театрым пьесэхэр яхуэзытхыр Къаныкъуэ Заринэщ. Ар езыри хэтащ Ут Плъыжьым щекІуэкІа Іуэху дахэм литературэм хухаха и Іыхьэм.

Театрыр къызэрыунэухрэ илъэс ирикъуакъым, ауэ хунэсащ республикэм куэдрэ зыщигъэлъэгъуэну, цІыхухэми фІыуэ ялъэгъуащ. Иджы екІуу итащ Москва и ут нэхъыщхьэхэми.

- «Сыринэ» театрым хэт ныбжьыщІэхэм зэфІэкІ къагъэлъэгъуащ - ди анэдэлъхубзэм къарууэ щІэлъыр нэхъри ягъэбелджылащ. Сэ сфІэфІщ ныбжьыщІэхэмрэ сабийхэмрэ гъуэгу щрат Іуэхугъуэхэр. Мы фестивалым зыкъызэрыщагъэлъэгъуам Гуащэхъанрэ Къантемыррэ нэхъри игъэгушхуащи, бзэм теухуауэ я мурадхэр зрагъэхъулІэнымкІэ сэбэп къахуэхъуну си гугъэщ, - жиІащ Къаныкъуэ Заринэ.

ГУГЪУЭТ Заремэ.

Гъэр яхуэфІыну мэгугъэхэр

Уэлбанэрилэу гъатхэр екІуэкІами, Бахъсэн щІыналъэм гъатхасэр щаухащ.

РАЙОН администрацэм мэкъумэш хозяйствэмкІэ и управленэм хъыбар къызэрыдигъэщІамкІэ, мы зэманым ирихьэлІэу гуэдзу, хьэпцІийуэ, сэхурану гектар мини 3,5-м нэблагъэ хасащ. КъищынэмыщІауэ, ерыскъыпхъэ нартыхуу гектар мин 23-м нэс, силосыпхъэу гектар 200-м щІигъу хагъэзэгъащ. Хозяйствэхэм яхурикъун жылапхъэфІрэ дагъэгъэсыныпхъэрэ яІэщ, я техникэхэр и чэзум зыхуей зэрыхуагъэзам Іуэхур ипэкІэ егъэкІуатэ.

ГъавэгъэкІхэр кІэлъоплъ бжьыхьэсэ гъавэм и щытыкІэми. Гъэ дызэрытехьэрэ хьэсапкъэхэр ягъэщэбащ, япщІащ, щІы гъэпшэрхэмкІэ елэжьащ.

ФІыкІэ я цІэ къраІуэ Псыхъурейм и «Престиж» мэкъумэш ІуэхущІапІэм. Мыбыхэм гуэдзрэ хьэпцІийуэ гектар мини 2,5–м щІигъу яІэщи, щхъуантІэу къытеуващ, гъавэр бэв зэрыхъунур нэрылъагъуу.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

«ЛИффТ»-м и лъэтеувэ

Борэн Мадинэ

Маргъущ Марианнэ

Иджыблагъэ КъБКъУ-м и библиотекэм зэІущІэ щекІуэкІащ Евразием хиубыдэ лъэпкъхэм я щэнхабзэ зэпыщІэныгъэхэр гъэбыдэным хуэгъэзауэ къыдагъэкІ «ЛИффТ» литературэ журналым теухуауэ.

ЗИ ГУГЪУ тщІы журналым и мурад нэхъыщхьэщ Евразием, Урысейм и щІыналъэхэм щыпсэухэм я литературэ, художественнэ тхыгъэхэр утыку къихьэныр. Къэбэрдей-Балъкъэрым хуэгъэза къыдэкІыгъуитІыр дунейм къытехьащ. Аращ зэІущІэр зытеухуауэ щытари. Абы зыкърагъэхьэлІат литературэм дихьэххэм, тхакІуэхэм, усакІуэхэм, КъБКъУ-м и егъэджакІуэхэм, студентхэм, журналистхэм.

ЗэІущІэр къызэІуихащ икІи иригъэкІуэкІащ КъБКъУ-м и щІэныгъэ библиотекэм и лэжьакІуэ **Борэн Мадинэ**:

- Ди университетыр сыт щыгъуи щІэныгъэм и къигъэхъуапІэу щытащ. Ноби апхуэдэщ. Литературэм, иджырей щІалэгъуалэм я ІэдакъэщІэкІхэм зыщыдгъэгъуэзэну, абыхэм ящыщу журналым ихуахэм я гугъу тщІыну, нэхъ гъунэгъуу зэдгъэцІыхуну аращ дыкъыщІызэхуэсар, - жиІащ абы.

«ЛИффТ»-м и Къэбэрдей-Балъкъэр къудамэм и редактор нэхъыщхьэ **Маргъущ Марианнэ** къызэрыхигъэщамкІэ, мы зэхуэсыр КъБКъУ-м и библиотекэм щрагъэкІуэкІыну къыщІыхахар зэфІэкІ зиІэ щІалэгъуалэр къагъэнаІуэу дэІэпыкъун папщІэщ. Абы жиІащ журналым студентхэм яхуэгъэза Іыхьэ хухахыну зэрихъуэпсапІэр, ди щІалэгъуалэр Урысейм и щІыналъэ псоми къызэрыщегъэцІыхупхъэр».

КъБР-м и ТхакІуэхэм я зэгухьэныгъэм и секретарь **НафІэдз Мухьэмэд** жиІащ журналым Къэбэрдей-Балъкъэрым и тхакІуэхэм я дежкІэ мыхьэнэшхуэ зэриІэр, дяпэкІи абы дэлэжьэну зэрамурадыр.

Урысей Федерацэм и ТхакІуэхэм я зэгухьэныгъэм хэт, тхакІуэ **Мэкъуауэ Амир** журналым теухуауэ и гупсысэ жиІащ:

- Къысщохъу мы проектым и фІыгъэкІэ ди щІалэгъуалэм я зэфІэкІыр къэгъэнэІуа хъуну. ФІыщІэ хуэсщІыну сыхуейщ Маргъущ Марианнэ мыпхуэдэ лэжьыгъэ гугъум зэрызрипщытам папщІэ. Мы журналым и фІыгъэкІэ гъуэгу зыгъуэтыну щІалэгъуалэм тхыгъэфІхэмкІэ дагъэгуфІэну дащыгугъынщ.

ЗэІущІэм и кІэухым журналым ихуа усэхэм щыщхэм къеджащ ахэр зи ІэдакъэщІэкІхэр, я мурад, хъуэпсапІэхэми тепсэлъыхьащ.

УЭРКЪ Жыраслъэн.

Нэхъыфlыр къащІэ

Геоинженерием и унэтІыныгъэ нэхъыщхьэхэм ящыщщ кІуэ пэтми хуабэ къэхъу ЩІы Хъурейр мащІэу мыхъуми гъэупщІыІужауэ, цІыхум хуэшэчын климэт щытыкІэ зэпІэзэрытым хуэгъэкІуэжыныр. Апхуэдэ Іуэхугъуэ инхэм елэжь щІэныгъэлІхэм Іэмал гъэщІэгъуэныщэхэр къагупсыс, уеблэмэ фІэщщІыгъуейуэ.

ЩІЫР упщІыІун щхьэкІэ, абы къытридзэ дыгъэ бзий гуащІэр зэран хъуным нэмысу космосым езыгъэгъэзэжыфын щыІэн хуейщ. Апхуэдэу къэбгъэсэбэп хъунухэм хабжэ хы толъкъунхэм къагъэщІ тхъурымбэр, псы ежэх хуэмхэм, гуэлхэм я щхьэфэ телыдыкІхэр. Мыбдежми жьыр зыубыд тхъурымбэм и зэфІэкІыр псым ейм нэхърэ хуэди 10-кІэ нэхъыбэщ, быщырыбэхэм яриубыдэ газым и фІыгъэкІэ. АрщхьэкІэ, апхуэдиз тхъурымбэ къэбгъэхъун папщІэ текІуэдэну электрокъарур зыхуэдизынкІэ хъунур нэгу къыщІэгъэхьэгъуейщ.

ЕтІуанэ Іэмалыр пшэхэм ехьэлІащ. Абы папщІэ пшэхэм я фэр аэрозол пкъыгъуэхэмкІэ хужьыбзэу пыхун хуейщ: зыхуей-зыхуэфІхэмкІэ узэда кхъухьхэр хышхуэхэм траутІыпщхьэри псы шыугъэм и бахъэр зэбграпхъ. Ар зылъэІэс пшэхэр куэдкІэ нэхъ хужь хъунущ, дыгъэ бзийри щІагъуэу къыпхыкІыфынукъым. АпщІондэху щІыри мащІэу упщІыІунущ... Іэмалхэр гъунэжщ, арщхьэкІэ цІыхумрэ езы щІымрэ зэран яхуэхъунущ.

Иужьрей къэхутэныгъэр нэхъ къызэрыгуэкІщ. КъызэрыщІэкІымкІэ, нартыхум, хьэпцІийм, хугум дыгъэ бзийр хъарзынэу зэтраІыгъэ - телыдыкІыу я тхьэмпэхэм шэху хэлъщ, бзий къытридзэм ирагъэгъэзэжу. Уеблэмэ генно-инженерием и Іэмалхэр къагъэсэбэпу языныкъуэ лІэужьыгъуэхэм я тхьэмпэхэр нэхъ цІууж яхуэщІынущ. Апхуэдэ къэкІыгъэхэр цІыхумкІэ зэран хъунуми зэкІэ ящІэркъым, ауэ щІымкІэ сэбэп зэрыхэлъынум шэч лъэпкъ къытрахьэркъым – нэхъыфІыр уэ къащІэ.

ЖАНХЪУЭТ Зузэ.

Япэ хэщІыныгъэхэр ягъуэт

Къэбэрдей-Балъкъэрым футболымкІэ и чемпионатым и гуп нэхъыщхьэм и еплІанэ джэгугъуэм хыхьэ зэІущІэхэр мэкъуауэгъуэм и 4 - 5-хэм зэхэтащ.

ЯПЭ МАХУЭМ щыІа зэІущІэхэм ящыщу къыхэгъэщыпхъэщ Налшык и «Спартак-Д»-мрэ Бахъсэн и «Автозапчасть»-мрэ я зэпэщІэтыныгъэр. Гъэ джэгугъуэр зэрыщІидзэрэ зы очкои зыфІэмыкІуэда бахъсэндэсхэр Къэбэрдей-Балъкъэрым и къалащхьэм щыІущІащ республикэм и футбол командэ нэхъыщхьэм и щІалэгъуалэ гупым. Иджырейм ирихьэлІэу зэІущІитІ иригъэкІуэкІам очкоиплІ къыщызыхьа хэгъэрейхэми гугъэфІхэр уагъэщІырт зэхьэзэхуэм и медалхэм щІэбэнынухэм я гупым хыхьэну.

ЗэІущІэм и кІэух бжыгъэр зэпэщІэтыныгъэр иухыху наІуэ дыдэ хъуакъым – бэнэныгъэ гуащІэ командэхэм ирагъэкІуэкІырт. Зы топ закъуэкІэ нэхъыбэ дагъэкІауэ хьэщІэхэм я еплІанэ текІуэныгъэкІэ зэныкъуэкъуныгъэр иухащ. Налшыкдэсхэм я дежкІэ ар япэ хэщІыныгъэ хъуащ. ДжэгугъуиплІым очко 12 щызэзыгъэпэща «Автозачасть»-м зэхьэзэхуэм и турнир таблицэм щхьэзакъуэ пашэныгъэр щиІыгъщ. Зэпеуэм зы хэщІыныгъи иджыри къэс щагъуэтакъым бахъсэндэсхэм яужь къит «Тэрчымрэ» «Ислъэмеймрэ», ауэ ахэр зэкІэ нэхъ мащІэрэщ утыку къызэрихьар.

Шэджэм ЕтІуанэ щекІуэкІащ «Шэрджэсымрэ» «ЛогоВАЗ»-мрэ я зэпэщІэтыныгъэр. Мыбы зэщхьэщыкІыныгъэ мащІэ иІэу пашэныгъэр щиубыдащ Бабугент къикІа командэм. Балъкъэр къуажэм и топджэгу гупри ящыщщ зы гъэм зэи къыхамыгъэщІа нэхъыфІихым.

Щэбэтым екІуэкІа зэІущІищри хьэщІэхэм я текІуэныгъэкІэ иухащ. Кэнжэ щыІэу щыпІэ командэр 2:1-уэ щыхигъэщІащ Алътуд и «Искра»-м. зэІущІиплІым иужькІэ очкоибгъу иІэу алътуддэсхэм зэхьэзэхуэм и турнир таблицэм и етІуанэ еплІанэ увыпІэхэр яІыгъщ.

Джэгугъуэ лъэхъэнэр текІуэныгъэ инкІэ къыщІэзыдза Псынэдахэ и «Родник»-р зымащІэкІэ къызэтригъэувыІащ «Шэджэм-2»-м. Абыхэм я зэпэщІэтыныгъэу Шэджэм ЕтІуанэ щызэхэтар зэрытемыгъэкІуауэ иухащ. КомандитІми топ тІурытІ я хьэрхуэрэгъухэм я гъуэм дагъэкІащ.

ЗэІущІищым иужькІэ япэ текІуэныгъэр зыІэригъэхьащ «Къэбэрдейм». Псыкуэд щыІэу хэгъэрейхэм я гъуэм дагъэкІа топ закъуэм ехъулІэныгъэ къахуихьащ налшыкдэсхэм. Абы ипэкІэ къалащхьэм и футболистхэр тІэу къыхагъэщІауэ очкоиншэт. Мы гъэм и джэгукІэр хуэзэтегъэувэкъым псыкуэддэсхэм. ПэщІэдзэ зэІущІиплІри хэщІыныгъэ защІэкІэ иухауэ «Псыкуэд-Марвил»-р зэхьэзэхуэм къащыкІэрыхухэм ящыщщ.

2022 гъэ джэгугъуэ лъэхъэнэм и щІэдзэкІэр хуэугъурлакъым Налшык и СШОР-ми. «ДыгъафІэ къалэм» и стадионым абы япэ зэІущІэр щыдригъэкІуэкІащ «Малка»-м. ХьэщІэхэм я дежкІэ иджырей текІуэныгъэр мыхьэнэшхуэ зиІэу къэплъытэ хъунущ – япэ джэгугъуиплым къыщыхагъэщІа малкэдэсхэм иджыщ япэ очкохэр щызыІэрагъэхьэфар.

Джэгугъуэм и топ нэхъыбэ дыдэ къащехъулІа хъуащ «Ислъэмеймрэ» «Псыгуэнсумрэ» я зэпэщІэтыныгъэм. Иджыри къыздэсым къикІуэт зымыщІэ ислъэмейдэсхэм топих хуадагъэкІащ хьэщІэхэм икІи я текІуэныгъэхэм къыпащащ. Псыгуэнсу и командэр, пэщІэдзэ зэІущІэхэм зы очкои къыщимыхьыфауэ, зэхьэзэхуэм и турнир таблицэм и иужьрей увыпІэхэм ящыщ зым къыщыувыІащ.

ЕтІуанэ джэгугъуэм щыщу ягъэІэпхъуауэ щыта «Тэрчымрэ» «Малка»-мрэ я джэгугъуэри Джылахъстэнейм щызэхэтыжащ. Мыбы зи чэзу текІуэныгъэр щызыІэрагъэхьащ хэгъэрейхэм. Балъкъ ІуфІэ къикІа командэм и гъуэм тэрчдэсхэм жэуапыншэу топищ дагъэкІащ. Джэгугъуищым очкоибгъу къыщызыхьа «Тэрчыр» нэхъыфІхэм яхэту зэхьэзэхуэм и саугъэт нэхъыщхьэхэм щІобэн.

Къэбэрдей-Балъкъэрым футболымкІэ и чемпионатым и гуп нэхъыщхьэм и ещанэ джэгугъуэм хыхьа зэІущІэхэм мыпхуэдэ бжыгъэхэр къарикІуащ: *мэкъуауэгъуэм и 4-м* - «**Кэнжэ**» (Кэнжэ) - «**Искра**» (Алътуд) – **1**:**2**, «**Спартак-Д**» (Налшык) – «**Автозапчасть**» (Бахъсэн) – **2**:**3**, «**Шэрджэс**» (Шэджэм) – «**ЛогоВАЗ**» (Бабугент) – **1**:**2**; *мэкъуауэгъуэм и 5-м* - «**Ислъэмей**» (Ислъэмей) - «**Псыгуэнсу**» (Псыгуэнсу) – **6**:**2**, **СШОР** (Налшык) - «**Малка**» (Малка) - **1**:**2**, «**Псыкуэд-Марвил**» (Псыкуэд) – «**Къэбэрдей**» (Налшык) – **0**:**1**, «**Шэджэм-2**» (Шэджэм ЕтІуанэ) - «**Родник**» (Псынэдахэ) – **2**:**2**.

ЖЫЛАСЭ Замир.

Къэбэрдей-Балъкъэрым футболымкІэ и чемпионатым и гуп нэхъыщхьэм зэхьэзэхуэр зэрыщекІуэкІыр

Командэхэр	Дж.	Къ.	З.	ФІ.	Т.	О.
1. «Автозапчасть»	**4**	**4**	**0**	**0**	**17-5**	**12**
2. «Тэрч»	**3**	**3**	**0**	**0**	**11-3**	**9**
3. «Ислъэмей»	**3**	**3**	**0**	**0**	**13-6**	**9**
4. «Искра»	4	3	0	1	12-8	9
5. «Шэджэм-2»	4	2	2	0	14-9	8
6. «ЛогоВАЗ»	3	2	1	0	8-4	7
7. «Родник»	2	1	1	0	15-3	4
8. «Спартак-Д»	3	1	1	1	13-5	4
9. «Шэрджэс»	4	1	1	2	11-13	4
10. «Къэбэрдей»	3	1	0	2	6-9	3
11. «Малка»	4	1	0	3	3-16	3
12. «Кэнжэ»	4	0	1	3	8-16	1
13. «Урыху»	3	0	1	2	3-11	1
14. СШОР	1	0	0	1	1-2	0
15. «Псыгуэнсу»	**3**	**0**	**0**	**3**	**4-12**	**0**
16. «Псыкуэд-Марвил»	**4**	**0**	**0**	**4**	**4-21**	**0**

Редактор нэхъыщхьэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч

Редколлегием хэтхэр:
ЖьэкІэмыхъу Маринэ (унафэщІ-редактор), Ширдий Маринэ (унафэщІ-редактор), Къаншокъуэ Эллэ (жэуап зыхь секретарь), Къардэн Маритэ, Къумахуэ Аслъэн, НэщІэпыджэ Замирэ, Чэрим Марианнэ, ЩхьэщэмыщІ Изэ.

Езыгъэтхахэр
«Адыгэ псалъэ» газетыр КъБР-м и Парламентымрэ Правительствэмрэ ирагъэтхащ (учредителхэр).

КъыдэзыгъэкІхэмрэ редакцэмрэ я хэщІапІэр
360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 5

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; унафэщІ-редакторхэм - 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.
КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкІэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ ІуэхухэмкІэ - 42-22-86; къуажэ гъащІэмрэ экономикэмкІэ - 42-57-59; щэнхабзэмкІэ - 42-75-36; егъэджэныгъэмрэ щІэныгъэмкІэ - 40-15-31; хъыбарыщІэхэмрэ спортымкІэ - 42-22-88, 42-60-53, 42-22-89; зэдзэкІакІуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер ІэнатІэм - 42-26-41; сурэттеххэм - 42-75-78, 42-63-64.

Теддзэ тхыгъэхэм къыщыхьа бжыгъэхэм, къыщаІэта Іуэхугъуэхэм я пэжагъымкІэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Іуэху еплъыкІэр зэтехуэ зэпыту щыткъым.
Газетыр Іэ тезыдзахэм яхуэхьыныр и пщэ дэлъщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщІэныгъэхэмкІэ и управленэм.
Тел.: 76-01-28, 76-01-10
Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкІэ Къэбэрдей-Балъкъэр щІыналъэ ІуэхущІапІэм ПИ №ТУ07-00117-м щІэту ятхащ
Зы илъэсым газетыр 156-рэ къыдокІ 12+
«Издательство «Южный регион» ООО-м щытрадзащ.
357600, Ставрополь край, ЕсэнтІыгу къалэ, Никольскэ уэрам, 5-А

Мы къыдэкІыгъуэм елэжьахэщ: жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ **ДыщэкІ Соня,** *корректорхэу* **Инэрокъуэ Азэмэт** *(1, 2-нэ нап.),* **Нэужьокъуэ Заирэ** *(3, 4-нэ нап.). КомпьютеркІэ газетым и теплъэр ящІащ* **Дол Маринэ, Мэлбахъуэ Анжелэ,** *сурэтхэм елэжьар* **Бицу Жаннэщ.**

Номерыр «Адыгэ псалъэм» и компьютер ІэнатІэм щагъэхьэзыращ.

Газетым Іэ традзэн хуейщ сыхьэт 20-м, щытрадзар сыхьэт 20.00-рщ.

Индексыр П 5894 • Тираж 2.039 • Заказ №1169